

הישיבה השש-מאות-וששים-ושלוש של הכנסת השלישית

יום רביעי, כ"ה סיון תשי"ט (1 יולי 1959)

ירושלים, בניין הכנסת, שעה 11:10

הצעת החלטה של הממשלה בענין יצוא הנשק לגרמניה

1. תשובת ראש הממשלה

נגד משאומתן עם גרמניה? קחו כרך 10 של "דברי הכנסת", פתחו עמוד 907 מיום 7 בינואר 1952, ותמצאו מנהיגה של חירות נושא דבריו מלה בלה כפי שציטטתיו קודם. אז נראה היה לרבים שלפנינו כאילו מתרחשת טרגדיה, ואמנם היה כפשע בינינו ובין טרגדיה, כי גויים אספסוף שהסתער על הכנסת וזרק אבנים לתוך המשכן הריבוני של האומה העבירה, והשוטרים העבריים שניסו לעמוד בינו ובין נבחרי העם הוכו ונרמסו עלידי המון פרוע, ורק הזעקת הצבא הצילה את הבית מטרדיה איומה, אבל כשאתה קורא עכשיו את הדברים האלה — ויודע שהיה משאומתן והנואם המרטייר לא נתן נפשו, לא עזב משפחתו, לא אמר שלום לידידיו — ונבואתו שלא יהיה משאומתן עם גרמניה נתבררה, ואתה שומע שוב נאום פאתיטי מסוג זה, אחרי שבע שנים על אותו נושא, — אתה מתמלא משהו שלכבוד הכנסת איני רוצה לכנותו בשמו הנכון.

אולם צר לי לציין שלא רק חברי הכנסת מנחם בגין הציג לפנינו שנית מחזה טרגיקומי זה, כביכול, כשדנו על הרצאת שריהחץ משה שרת על מענק אמריקני, ב־5 בנובמבר 1951, אמר נציג מפ"ם, חברי הכנסת חזן, הרחוק כרחוק מזרח ממערב ממנהיגה של חירות בתפישתו החברתית והבינלאומית, אבל לא תמיד באמצעי הופעתו, דברים אלה: "איני זוכר בבית הזה ויכוח נוקב יותר ומכריע יותר לעתיד עמנו מאשר הויכוח הזה. זה היה נאום (כלומר, נאום שר התחין) הספד על עצמאותה של מדינת ישראל. זה היה התוכן האמיתי של הנאום. ממשלת ישראל, אשר הוטל עליה לקיים את עצמאותה של מדינת ישראל, החליטה להפכה לעבר נרצע לכוחות זרים לנו. זוהי בגידה בכל עתידו של עמנו" (שמעון: בגידה בכל עתידו של עמנו לא פחות ולא יותר) והוא הוסיף: "יכול להיות שזוהי אחת הוויכוחים האחרונים שבהם עוד ניתן לנו להבין במקצת זה את זה. אם תכריעו לפי הצעת הממשלה (כלומר, לקבל מענק אמריקני) תפער השנאה את פיה — שנאת אחים תאכל אותנו, ואתם תהיו אשמים בכך".

עד כאן נאומי של חברי הכנסת חזן. כמובן, הכנסת לא נבהלה ממליצות מנופחות אלו, והכריעה נגד מפ"ם, שכללה אז את חברי הכנסת חזן, את חברי הכנסת אלון שאז עוד לא היה חבר כנסת, את חברי הכנסת גלילי ואף את חברי הכנסת סנה.

זה היה ב־5 בנובמבר 1951. כעבור שני חודשים בערך, ב־7 בינואר 1952, כשהמרטייר הגדול של חירות נשא נאום קידוש השם שלו, אמר חברי הכנסת חזן: "ב־5 בנובמבר התקיים כאן הוויכוח הגורלי על מדיניות חוץ, — כלומר, הוויכוח על המענק האמריקני — משמעות הצעת הממשלה אז, וכן ההחלטה שנתקבלה עליידי רוב הכנסת, היתה ויתור על עצמאותה המדינית. היום — בהיכוח על משאומתן עם גרמניה על שילומין — מתקיים המשך חמור שבעתים, חמור שבעתים מההספד על עצמאות ישראל. היום מציעה לנו הממשלה ויתור על עצמאותה הרוחנית, מכירת הנפש לאחר שנמכר הגוף, כך הגוף". כך בריק — מכירת הנפש לאחר שנמכר הגוף.

היו"ר י. רוקח:

הנני מתכבד לפתוח את ישיבת הכנסת. נשמע את תשובת ראש הממשלה לוויכוח על הודעת הממשלה.

ראש-הממשלה ד. בן-גוריון:

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת. בשני הימים האלה שמענו חזרה על מחנה מעניין ומאלף שהוצג לפנינו לפני שבע שנים בוויכוח על השילומין.

אילו נקלעתי הנה בפעם הראשונה בחיי ושמעתי הנאום מים שנאמרו בקול רם ובקול דממה דקה, נאומים רוויים כב יכול צער ומלואים כאילו דמעות — איני יודע אם הייתי מסכים לדוברים, אבל בלי ספק הייתי מתרגש ומשתתף בצער הדוברים. אולם מכיוון ששמעתי נאומים אלה מאותם הנאומים לפני כמה שנים — וביתר פאתוס, וראיתי מה קרה אחרי הנאומים ואיך פעלו הנאומים לאחר גמר פרשת הנאמל — לא התרגשתי הפעם לא מהדמעות ולא מהצער, כביכול, כבעל נסיון אני יודע עכשיו משמעותם האמיתית.

כשרון הדיבור זהו מותר האדם, ובוזה הוא עולה על כל יצור חי אחר בעולמנו. אבל לא כל כשרון דיבור יש בו ברכה. דיבור אמת, כן, שהדובר חי ופועל לפיהם — מעורר כבוד ומחנך; דיבור נבוב, לא מחייב, לא אמיתי, דיבור דמאוגי — ברכתו מפוסקת.

ועכשיו נתאר לעצמנו כי הממשלה מציעה לנהל משא ומתן עם גרמניה על שילומין, ועולה פטריט גדול ובעל רגשות יהודיים עמוקים, לפי עדות עצמו, והוא אומר לכנסת בון הלשון ובהתרגשות היסטורית:

"אני אומר לכם לא יהיה משאומתן עם גרמניה, לא יהיה משאומתן עם גרמניה... אני יודע שיש לכם כוח, יש לכם בתיסורה, מחנות ריכוז, צבא, משטרה, בולשת, תותחים, מכונות-ידיה, אין דבר. על ענין זה יתנסף כל הכוח הזה כזכוכית אלי סלע. על ענין צדוק נילחם עד הסוף; הכוח הפיסי במקרים כאלה אין לו כל ערך, הוא הבל ורעות" רוח... יש דברים בחיים היקרים מן החיים עצמם; יש דברים שהם נוראים מן המוות עצמו. וזהו אחד הדברים האלה, עליו ניתן לא נפשונו, עליו נהיה מוכנים למות, נעזוב את משפחותינו, נאמר שלום לילדינו, ולא יהיה משאומתן עם גרמניה".

הייתי מקשיב לדיבור פאתיטי זה, מתרגש ותוהה: הנה גיבור ומרטייר, שהאידיאה שלו יקרה לו מחיי.

אבל אם עברה שנה והיה משאומתן עם גרמניה, ואתה פוגש את הנואם הפאתיטי והמרטייר המתקדש — והוא לא נתן את נפשו, לא עזב משפחתו, לא אמר שלום לידידיו, — ונתקיים משאומתן עם גרמניה, וכעבור שבע שנים הוא חוזר על זממון זה, הפעם לא בצעקות אלא בקול דממה דקה ובלוויית דמעות — איך מתרגש עוד, אלא אתה מתמלא סלידה ושאיט-נפש לרטרוריקה כוזבת ותיאטרלית שאין בה אף שמץ של אמת פנימית.

הסבורים אתם שאני בדיתי מדמיני את הנואם הפאתיטי

— הצעת החלטה של הממשלה בענין יצוא הנשק לגרמניה (בן-גוריון, רובין, חזן, סנה, ברזילי, שרת, רוקח, בגין) —

משה שרת (מפא"י):
מדובר רק על עובדות.

יעקב חזן (מפ"ם):
אני מרשה לבן-גוריון להמשיך להגן על סנה.

ראש-הממשלה ד. בן-גוריון:
אני חוזר על הפסוק שבו הפריעו לי, ואני מבקש את המפריע להקשיב ויקח חזרה את הדברים שאמר.

יעקב חזן (מפ"ם):
אף לא מלה.

ראש-הממשלה ד. בן-גוריון:
טוב, אשרי.

עלי להזכיר שזו היתה העמדה של "השומר הצעיר" אשר נתקלתי בה בארצות-הברית, כאשר היטלר כרת ברית עם סטלין. בפעם הזאת, בוויכוח הזה, זהו אחד המקרים הנדירים שבהם אמר מר סנה אמת לחזן: "אתה הודעת שהצבא האדום אינו צבא זר".

יעקב חזן (מפ"ם):
זה לא אני, זה ארם.

משה סנה (מק"י):
הוא הודיע שזו מולדת שניה.
(צחוק באולם)

היו"ר י. רוקח:
חבר-הכנסת סנה, אני מוכרח לקרוא אותך לסדר. אין לך רשות להדיבור להופיע בקומפלימנטים.

ראש-הממשלה ד. בן-גוריון:
ומי שראה במשאומתן על שילומין מכירת הנפש, וב"קבלת המענק האמריקני מכירת הגוף, ונהנה משניהם ומוסיף ליהנות מהם, — מן הראוי שינמיך קצת את קולו וגד החלטה "הממשלה הטובה ביותר" שהיתה בישראל, לפי התעודה שנתן חזן בטובו לממשלת ישראל בוויכוח זה.

ומי שהיה חזרו של סנה וחזן במפלגת הפועלים המאוחדת, חבר-הכנסת יגאל אלון, מספר לנו עכשיו כי "אין בינינו חילוקי-דעות לגבי הערכת אשמתו של העם הגרמני — כל העם הגרמני, על שני חלקיו". אני מסכים הפעם לדבריו של יגאל אלון, זו אשמת העם הגרמני כולו על שני חלקיו, אבל אינני יכול לשכוח שמפלגתו של יגאל וסנה וחזן — והיה זמן שזו היתה מפלגת אחת — שלחה "ברכה לזהות" — אלו הן המלים: "ברכה לזהות" — לגרמניה המזרחית ולשאר הגרורות של ברית-המועצות, הנקראות בשם דמוקראטיה עמ' מית. זה היה בשנת 1951 או 1952.

משה סנה (מק"י):
פעם אחת? המון פעמים.

מנחם בגין (תנועת החירות):
סנה נעשה היום "עדה-מלך".

ראש-הממשלה ד. בן-גוריון:
ואני מצייין שנית, שרק גרמניה המערבית הכירה עד עכשיו באשמתו ובאחריותו של העם הגרמני למעשי הזוועה והשוואה של היטלר, והחליטה לשלם פיצויים לקרבות הנאציים, בשעה שגרמניה המזרחית רצחה וגם ירשה — ועד עכשיו היא מסרבת להשיב אסילו פרוטה אחת מהשור והגול.

והוא ממשיך: "מה מציעה לנו הממשלה? הממשלה מציעה לנו דבר מוזר מאד, דבר שאסילו תינוק פוליטי לא יאמין באפשרותו ובאמיתותו: לנהל משאומתן עם הממשלה הגרמנית, ולא להכיר בממשלה הגרמנית, דבר כזה עוד לא נעשה על-ידי שום מדינה בעולם, וגם לא יעשה על-ידי המדינות שלנו".

והדבר שלפי הבנתו המבוגרת של המדינאי רבי-הנסיך כחזן, עוד לא נעשה וגם לא יעשה — קם והיה. ומי שלא האמין באפשרותו ובאמיתותו, נתגלה כמבין פחות מתינוק פוליטי. "זהו ריבוע העיגול", טען אז חזן.

אבל לא ראיתי הנולד המפורסמת של חזן מעניינת אותי ברגע זה, אלא הרצינות הרבה שהוא מייחס לדיבוריו: קבלת שילומין זהו ויתור על עצמאותנו הרוחנית, מכירת הנפש לאחר שנמכר הגוף, וכשנבואתו נתבררה והשילומין נתקבלו — מבלי להכיר בממשלה הגרמנית, לצערי אני — לא הידי עצמו חזן וקיצוצו ומשקיו מניצל מלא ורב תיאבון מפרי "מכירת הנפש", ונתברר שהגישה המוסרית הנעלה כביכול — אינה אלא מליצה לא רצינית ולא מחייבת.

חזן רובין (מפ"ם):
איזו אצילות סגנון.

ראש-הממשלה ד. בן-גוריון:
ונתבררה נבואה שניה של חזן: השילומין לא הביאו להפערת פי השנאה ולהגדלת שנאת אחים ולאכול איש את אחיו — אלא לכניסתו של חזן וחבריו לממשלה, ולהידבקתם בממשלה גם אחרי קבלת תורת אייזנהאור הנוראה, וגם אחרי ביצוע מערכת סיני הרת האסון, לפי דברי נציגי מפ"ם. וכל כך פערה השנאה את פיה וגדלה שנאת אחים — עד שכחתי כוח זה הכריז אותו חבר-הכנסת חזן שזוהי "הממשלה הטובה ביותר" שהיתה בישראל.

אני כידוע לכם, אינני חסיד גדול של מפלגתו של מר מיקוניס, ומעולם לא קיבלתי ולא אקבל קולותיה באיזה ענין שהוא, ולא ישבתי אתם בשום מוסד משותף מחוץ לכנסת, כי פה החוק מחייב אותי לשבת אתם. אבל אם חבר-הכנסת חזן נווץ במפלגה זו על שזוהי המפלגה היחידה בישראל — וכאן באים דבריו של חבר-הכנסת חזן — "שב" שנתיים הראשונות של מלחמת העולם השנייה נגד הנאציזם, היתה גג המלחמה בגרמניה ונגד השתתפותנו במלחמה הזאת" — עלי להזכיר שזו היתה העמדה של "השומר הצעיר", אשר נתקלתי בה בארצות-הברית...

יעקב חזן (מפ"ם):
אין זו אמת. השתתפנו במלחמה, וזה עלילת זדון. שפך נו את דמנו. איך אתה מעז לדבר כך כאן?

משה סנה (מק"י):
אמרתי לך אתמול, מה שאתה עלינו, הוא עליך.

יעקב חזן (מפ"ם):
אתה לא מעניין אותי עכשיו.
(חבר-הכנסת מ. שרת קורא קריאת ביניים)

שר-הבריאות י. ברזילי:
אתה יודע שהתנדבנו והלכנו.

יעקב חזן (מפ"ם):
אנחנו דאגנו לארץ, כי דאגנו לבטחונה של הארץ. לא היה ויכוח על השתתפות או לא השתתפות, דאגנו לבטחונה של הארץ הזאת. וזהו חוצפה לדבר כך.

בימי הביניים, הפרעות של חמלניצקי, של פטלורה, של היטלר. אבל כל אלה לימדו אותנו, בוגי המולדת, לא לבכות, לא לקונן, לא להסתפק בהגדת "שפוך חמתך", אלא ליצור מולדת, להיות עם עצמאי, לצבור כוח יהודי, להודיין, להתגונן בכוח, לא לעמוד כעני פתח אלא להיות עם ריבוני שווה-זכויות במשפחת העמים.

ודבר אחד למדתי אני מהשוואה רבת האמים והוועה של היטלר: לעשות כל האמצעים הממלכתיים למנוע שואה כזו מהעם בישראל. כי לעם זה — ואולי רק לעם זה — נשקפת סכנה זו גם בימינו, אם כי היטלר הוכרע ונשרף, אבל תלמידיו ועוזריו במזרח התיכון קיימים והם שליטים בארצות-ערב המקיפות אותנו.

אין ביכולתנו, ואין זה ביכולתו גם של רבי-המלל המת-רברב בפני הנערים שהוא נבחר עלידי אלוהים, להחיות את ששת המיליונים, אבל יש לאל ידנו למנוע השואה הזאת מהעם בישראל, לא עלידי נאומים דמאוגיים בהרמת קול או בדממה דקה, אלא באמצעי פעולה מתמידים להגביר בטחונה של ישראל בתוך התמורות הגדולות שנתחוללו בעמנו ובעולם.

חכמי המדינה הגדולים שלנו, מנחם בגין ויגאל אלון, רוצים ללמד אותנו ששום דבר לא נשתנה, ומה שהיה בימי הקיסר וילהלם ובימי אדולף היטלר ובימי אדנאור — היינו הך, והם מגלים לנו אמריקה נעלמה שלא כל הנאצים כבר נתלו או מתו. בפרט זה הדקדק אתם. אבל אינם יודעים מה הם סחים על המציאות העולמית החדשה שבה אנו נחונים. אפילו מר בגין מודה היום שחלה תמורה במצבנו: היינו לעם ריבוני בארצו, אם כי פעם ניסה להוכיח בכנסת שהבאתי —

מנחם בגין (תנועת החירות):

אתה הבאת למדינה היהודית מוסר הוטנטוטי. כל זה כתוב בפרוטוקול של הקונגרס ה-17. אתה נלחמת נגד מדינה יהודית עשרים שנות חיך, ואתה מתרברב בעצמאות, בריבונות. אילו כך היה תלי — עדיין היינו עבדים.

ראש-הממשלה ד. בן-גוריון:

— היינו לעם ריבוני בארצו, אם כי חבר-הכנסת בגין ניסה להוכיח בכנסת שאני, בהנהלת-י, במלחמת השחרור, הבאתי את החורבן השלישי או תשעה-באב חדש. אין אנו חיים עוד בגיטו, וגם אין לנו צורך בפרטיונים בודדים הלוחמים ביערות. אלא הוקם צה"ל, מאומן ומצויד, המעורר כבוד בעולם ומפיל חתיתו על אויביו. ואם ששת המיליונים הנטבחים מסוגלים בקברם או בשמים לראות הנעשה בארץ, בוודאי הם צוהלים ושמחים ומוצאים נחומים באבלם הכבד בראותם בתקומת ישראל ובקיום צה"ל ובתע"ש שלנו, שאפ"י לו הגרמנים מבינים בערכו.

אבל אין זו התמורה היחידה שחלה בדרונו. נשתנתה כל תמונת העולם. אנגליה של היום, צרפת של היום, גרמניה של היום, אירופה כולה של היום — אינה זו של אתמול ולא תשוב עוד להיות. עד מלחמת העולם השנייה היתה אירופה מושלת בכיפה העולמית, וגרמניה היתה המעצמה האדירה באירופה, ואם כי נכשלה במלחמת העולם הראשונה, שבה לאינתה בשנות השלושים. במלחמת העולם השנייה ואחריה חלו תמורות עמוקות בעולם ששינו פני המציאות. מי שאינו מבין זאת — מוטב שלא יתערב במדיניות החוץ של ישראל. ליהודים בגיטו לא היה איכפת מה מקומה, ערכה ומשקלה של מדינה זו או אחרת בעולם. אולם העם הריבוני בישראל הוא שווה-זכויות במשפחת העמים, ובפעם הראשונה בתולדות ארבעת אלפים שנה, ואולי יותר, חייב העם היהודי

ולפני שאגש לכירור עצם הבעיה, יש לי תביעה מכל אלה שעוד יש אלוהים בלבם: אל תחללו זכר מיליוני הנטבחים במלחמה שפתחתם בה, שכל אחד יודע שהיא מלחמת בחירות.

יוחנן בדר (תנועת החירות):
מי פתח בעיני?

מנחם בגין (תנועת החירות):
אני חושב שאתה מחלל את זכרם במעשה למען מלחמת בחירות. המטיף לאלוהים-בלבד!

ראש-הממשלה ד. בן-גוריון:

אילו ידעתי שיהיה לי שומע — הייתי מבקש גם שאל תחללו שם-שמים לשם התפארות עצמית, כמו באותו מקרה שראיתי בעתון עברי צילום של ועידת נוער באחת הבתים בתל-אביב, הקורא לעצמו בשם "מצודה", ובו מדבר גיבורה ודברה של תנועה הקוראת לעצמה בשם "חירות", ועל הקיר סרט ענקי באותיות קידוש-לבנה: "אלוהים לשלטון בחירונו". האומנם אין שום דבר קדוש בעולם שיש להימנע מלסחוב אותו למלחמת בחירות? המותר לצרכי תעמולה וזלה להתעלל בשם נעלה וקדוש זה, ועוד עליי איש שמכריו על עצמו, כיז האמת הטובה עליו, שהוא מאמין בנו של מאמין?

מתי וכיצד קיבל מנהיגה של "חירות" קומוניקציה זו מריבונו-של-עולם שהוא נבחר עלידי לשלטון?

יוחנן בדר (תנועת החירות):
כמה פעמים עוד נשמע זאת?

מנחם בגין (תנועת החירות):
על שיר לרבר כך. איזה מין דיבורים?

ראש-הממשלה ד. בן-גוריון:

ניצול זה של כשרון הדיבור הוא לא מותר האדם, אלא פגיעה מכוערת בצלם האדם, בצלם האלוהים שבאדם. וכשם שאין לשאת שם אלוהים לשוא, כך אין לשאת לשוא שם של ששת המיליונים הנטבחים והנשרפים בחיכוך מדיני.

יוחנן בדר (תנועת החירות):

צריך להשכיח אותם. כן, אדוני, אתה משכיח אותם.

ראש-הממשלה ד. בן-גוריון:

אפשר לחייב ולשלול שילומין מגרמניה. אפשר לחייב ולשלול קניית נשק מגרמניה ומכירת נשק לגרמניה. אבל אל ידבר איש פה בשם ששת מיליוני הקדושים. השואה האיומה והנוראה בתולדותינו אינה רשאית לשמש רקלאמה כחנות פוליטית של מפלגה זו או אחרת.

מר בגין התנבא בנאומו רווי-הדמעות שנהנה יעלה מנהיג-כס ואמר: זה רגש, זאת רגשות, זאת רגשות, אלו אמוציות, ואולי אפשר לכבד אותן אם הן כנות, אבל אסור להתחשב בהן, גם במקרה זה נתבדתה נבואתו.

ואני אומר במלוא הכרתי: יש רגשות. בלי רגש יהודי לא היינו מתקיימים בגולה, לא היינו עולים ארצה, לא היינו בונים מולדת, לא היינו אוהבים בנשק, לא היינו נאבקים ומנצחים. ואומר עוד יותר: לא רק רגשות. יש מקורות נעלמים, עמוקים, נובכי נפשו, שמהם גיונה כל פעולתנו. ואנו משתמשים בשכל ובאינטלקט שלנו אך ורק למען דעת כיצד לבצע השאיפות והכיסופים הנובעים ממעמקי הנפש. אחד המקורות האלה הוא השואה המתמדת בגולה: הטביות של מסעי-הצל, גירושי היהודים מאנגליה ומארצות אחרות

לחכמי המדינה של "חירות" יש פאנט קל לרכוש ידי דים: עלידי חלוקת מיליוני אפרוחים אפשר לרכוש עמי אסיה ואפריקה. איני מאמין בעצה הזנה ולדותית זו. לעת עתה סללנו משעול — משעול דק לעת עתה — לעמי אסיה ואפריקה, ולירידותם אלינו של עמים מעטים בשתי יבשות אלו יש ערך רב. אבל הדבר העיקרי הדרוש לבטחוננו אין הם יכולים לספק, וזהו ציוד לצבא-ההגנה לישראל.

אומרים לנו: וזה נאמר בוויכוח כמה פעמים: נקבל נשק גם מהשטן, האומרים זאת, אינם יודעים מה שמדברים. הם שוגים במליצות ריקות ואין להם הבנה אלמנטרית בבטחון. מהשטן אי-אפשר לקבל נשק. הדיבור על נשק מה שטן — עם שהוא שטן, או מדינה שהיא שטן — מעיד על בערות מדינית ועל קלות-דעת בדיבור, גם כשהוא סב, על ענין חמור וגורלי. בימינו אלה נשיג נשק אך ורק מעמים מעטים, שהם בין מייצרי נשק ואינם שונים לנו, אלא אם נרכוש ירידותם ואמזם. ואני מדגיש שני הדברים האחרונים: ירידות ואמזן. וירידות ואמזן תלויים זו בזו.

יסודות הבטחון שלנו אינם רק צבא-ההגנה לישראל. בטחון ישראל זו עליה, מיווג גלויות, יישוב השממה, פיתוח המשק, הגברת היצוא, הגדלת פריון העבודה ויעול המשק, הרחבת חינוך יסודי, תכנון גבוה, טיפוח המדע, ביטול השיטה הנפסדת העוכרת כל חיינו המדיניים ומורידה כבוד הדמר קראטיה — הפיצול המרובה שמקורו בבחירות יחסיות כפי שהן נהוגות אצלנו.

מנחם בגין (תנועת החירות):
זה נשק בשביל הצבא?

ראש-הממשלה ד. בן-גוריון:

אבל אין בטחון בלי צבא-ההגנה לישראל. ובצבא-ההגנה לישראל, הגורם המכריע הוא האדם, רוחו, גבורתו, אמונתו, שאריותו, אימונו, יומתו הלוחמת. אבל כל זה לא מספיק. יש לתת בידו הכלים לעשות המלאכה. וכלים אלה אי-אפשר להשיג מכל מקום, גם לא מכל מקום שמייצרים אותם, ואפילו לא בכסף מלא; אלא דרושים לכך יחסי ירידות ואמזן הדדי.

אחד מאלופי הבחירות האחרונות להסתדרות דיבר כאן בלגלוג על ה"מפא"ניקים שבארצות אירופה", כלומר על המפלגות הסוציאליסטיות שאינן שלוחות ברכות ליהדות ולמדינת ישראל. אני רוצה לספר לאלוף זה, שאחד ה"מפא"ניקים האירופאיים" האלה, שהיה ראש ממשלת צרפת, הוא המציא לישראל הכלים שבעזרתם ובכוחם ביצענו מערכת סיני.

מנחם בגין (תנועת החירות):

מה זה — גימול נכנס למפא"ני? מפא"ניק, גימול?

ראש-הממשלה ד. בן-גוריון:

קיימנו עד עכשיו שקט יחסי על הגבולות. הכסתנו חופש שיט במצרי אילת, והסירנו לפי שעה הסכנה האיומה שרי חסה על קיימנו מצד הירדן המצרי ובעלי-בריתו. ובצדק אמר אחד האלופים המפוארים ורכי-ההילה ביותר בצבא-ההגנה לישראל, שעמד בראש מערכת סיני, כי זכר השואה מעלה באוזני משק המטוסים ורעש האטקים בארצות השכנות, המיועדים להשמדת ישראל.

איני יכול לתת לכם סה מספרים מפורטים, מה יש לנו ומה יש לאויבינו. נתתי מספרים אלה לממשלה. וככל סגל הפיקוד בצבא-ההגנה לישראל, אני בטוח שאם תיגור עלינו הת' מודדות צבאית, ינצח צבא-ההגנה לישראל את כל צבאות

הריבוני לדעת מערך הכוחות המדיניים בעולם, ערכם, מקומם ומשקלם ויחסיהם של עמים שונים, כי רק על בסיס זה נבצר מעמלנו הבינלאומי ונקיים את בטחוננו.

אנו חיים היום בעולם חדש. ימי הבית הראשון בא עמנו במגע אך ורק עם עמי המזרח התיכון: מצרים, אשור, בבל, ארם, כנען, מואב, עמון. ימי הבית השני — רק עם פרס, יוון (לא הקלסית, אלא ההלניסטית) ורומא. היום, הבית השלישי יש לו מגע עם העולם כולו, בכל חלקי תבל. ועולם זה, אף-על-פי שאינו מאוחד — הוא אחיד ונעשה הרבה יותר קטן משהיה אי-פעם, כי נתקצרו המרחקים ונוצרו אמצעי קומוניקציה מהירים שלא היו מעולם.

לפני שבועות אחדים שיתף אותי אד מורו האמריקני במערכת טלוויזיה שהוא קורא לה בשם "עולם קטן", וסידר שיחה משולשת ביני בירושלים, בין ארינו מבורמה היושב בהונגיקוג ובין אד מורו עצמו היושב בניו-יורק.

אבל העולם הקטן לא רק מבחינה טכנית. הוא נצטמצם ונתלכד מבחינה פוליטית. יש ארגון האומות המאוחדות, ויש בריתות — ברית ורשה, ברית נאט"ו וקוד בריתות אחרות; ויש גושים של הקומונולות הברית, הקומוניסטה הצרפתי, יש אחדות אירופה ועוד. אין עם לבדד ישוב.

בראש העולם בימינו התייצבו שתי מעצמות אדירות: אמריקה וברית-המועצות. ארצות-הברית, במשך 160 שנה אחרי מלחמת השחרור שלה, היתה מתבודדת במועדיה ושר מרת על צגאות ושינוטון לבל הסתבך בבריתות ובל התערב עם אחרים. מסורת זו עוד מוסיפה לחיות בקרב כמה חוגים קונסרבטיביים של העם האמריקני. כאשר בא לפני שנה-שנתיים הגנרל גרינר, מי שהיה מפקד נאט"ו, לבקר אותי בירושלים, אמר לי שהאינולוציוניסם עודנו חזק בכמה מדינות וחוגים חשובים בארצו. עד מלחמת העולם השנייה לא נזקקה אמריקה לשום ברית ולשום זיקה חיצונית לשם בטחונה ושלומה. עכשיו, אחרי מלחמת העולם השנייה, יומה אמריקה ברית נאט"ו והיא זקוקה לאירופה כשם שאירופה זקוקה לה.

אנגליה היתה מעצמה עולמית ראשונה במעלה במאה התשע-עשרה ועד סוף מלחמת העולם הראשונה. היא נהפכה בימינו למעצמה מודרנה שניה, הפסידה כל אוויותיה באסיה והולכת ומפסידה לאט לאט מושבותיה באפריקה.

צרפת היתה בימי נפוליאון המעצמה הראשונה בעולם ובמלחמת העולם הראשונה עמדה בראש ברית המדינות שנלחמו בקיסר וילהלם. היא ירדה מגדולתה זו, הפסידה כל מושבותיה באסיה ומושבותיה באפריקה הולכות ונהפכות למדינות אבסונומיות.

גרמניה היתה בראשית המאה העשרים המעצמה האדירה ביותר באירופה. לאחר מפלת היטלר היא ירדה למדרגה של אחת המדינות הבינוניות באירופה, אם כי גילתה כוח התחדדות שות מפליא, ומשקלה הכלכלי והפוליטי עולה. אבל תקופת ההגמוניה שלה עברה ללא שוב לעולם. אין היא אלא אחת החברות המרובות בנאט"ו, שאמנם בה היא תופסת מקום חשוב.

מדינת ישראל הקטנה לא שייכת לשום ברית, לשום גוש. אני מציין זאת בצער רב ובחרדה גדולה. דעתי בענין זה שונה מן הקצה אל הקצה מדעת חברי חזון וגלילי. השייכות לגוש מגבירה בטחון, מספקת נשק, מקילה על הוצאות בטחון. אבל אנו בודדים, נושאים על עצמנו עול כבד וגדל של בטחון, ואנו יותר מכל עם אחר זקוקים לידידים.

— הצעת החלטה של הממשלה בענין יצוא הנשק לגרמניה (בן-גוריון, חזן) —

בארצות-הברית יש חוגים עוינים לנו. יש חוגים כאלה גם בארצות אחרות העומדות אתנו בקשרי ידידות, ואינני יכול להגיד לכנסת ולעם כי ידיר פלוני או אלמוני מונח אצלנו בכיס.

ידידות בינלאומית יש לטפח יום יום מחדש, ואין כל בטחון ויציבות בידידות של עם בודד, אם אין מסביב לו עוד ידידים; לא אני ולא אחם שמתם את גרמניה המערבית במקום שהיא נמצאת, אלא הקב"ה, וגרמניה זו הולכת ונעשית גורם רבי-משקל באזורה, ואזור זה כולל את צרפת, וגרמניה זקוקה לצרפת לא פחות משצרפת זקוקה לגרמניה. לא אומר מי זקוק למי יותר, אינני יודע, אבל אני יודע ששותפותן הולכת וגדלה בענינים כלכליים, מדיניים ובטחוניים, — זאת אומרת בענינים העלולים להכריע בגורלנו, וכשם שאנו מצויים על סיפוח היחסים עם צרפת, אנו מצויים על סיפוח היחסים עם איטליה — במידה שזה חלוי בנו — ועוד יותר עם גרמניה, כי יכולתה ומשקלה גדולים מזו של איטליה, — ובשאלת יחסים בינלאומיים אנו שואלים עצמנו השאלה הפשוטה והיחידה: מה טוב לישראל, ואם זה טוב — כל רגשותי וכל האינסטינקטים היהודיים שלי, וכל כבודי היהודי והאנושי אומרים לי: עשה מה שטוב לישראל ומה שדרוש לבטחונה, ואם קרבות השואה מדובכים בקבר, יאמרו: חזק ואמץ.

חברה-הכנסת חזן טוען שלא שכנעתי אותו. אני מצטער על כך, אך אין זו הפעם הראשונה שלא הצלחתי לשכנע את חזן. יש שכנעתי אותו לפני חמש-עשרה שנה ושתיים-עשרה שנה, שיש הכרח להקים מדינה יהודית — עד שקמה והש' תכננו, לא שכנעתי אותו לפני עשר שנים, שעלי לשאת יחד עם מפלגת פועלי ארץ ישראל בעול המדינה והוא לא רצה להצטרף לממשלה — וכינתנים הקימונו ממשלה שעשתה, לפי עניות דעתי, גדולות, למרות גבואתה השחורה, כי לא תוכלו בלעדיו. העלינו שמונה מאות אלף יהודים ובנינו כחמש מאות כפרים, ארגנו צה"ל וציינו אותו.

יעקב חזן (מפ"ם):

זה הכל — בלעדינו.

ראש-הממשלה ד. בן-גוריון:

בלי חזן ובלי יגאל אלון.

יעקב חזן (מפ"ם):

בלי חזן ובלי יגאל אלון!

ראש-הממשלה ד. בן-גוריון:

ועברו שש שנים עד שהשתכנעו והצטרפו אלינו, אם כי קווי-היסוד של הממשלה הנוכחית היו יותר "רדיקאליים" מקווי-היסוד של הממשלה הקודמת. תשחו אותם ותמצאו את זה.

לא שכנעתי אותו לפני עשר שנים בקבלת המלווה הראשון ממשלת ארצות-הברית, ולפני שמונה שנים בקבלת המענק האמריקני שהוא ראה בו "בגידה בכל עתידו של עמנו". אבל הוא נשתכנע אחר-כך — אולי עליידי גוברי המשקים של השומר הצעיר.

לא שכנעתי אותו לפני שמונה שנים בשאלת השילומין, והוא טען אז שהמשא-ומתן עם גרמניה-בענין זה גרוע שבע-תיים ממענק, כלומר מבגידה בכל "עתידו של עמנו", ושען שזו היא מכירת הנפש לאחר מכירת הגוף, — ולבסוף הש' תכננו, ובהיכנסו לממשלה לפני כארבע שנים לא טען נגד המענקים ולא נגד השילומין. ואין עם ישראל חייב לסבול ולסכן קיומו ובטחונו מפני שהחבר חזן מפגר בראיית צרכינו הגורליים בכמה שנים. לא שכנעתי אותו גם בחשיבות מבצע

האויב. אולם דאגתי נתונה לא רק למחר ולמחרתיים — בין שאמשיך להיות שר הבטחון או לא. תמיד אשאף יהודי, נשק מתיישן ומיוצר מחדש, וחדש מתייקר ועולה בדמים מרובים, וגם אהוקתו מתייקרת ועולה, והוא הידין האימון בשימוש, ואין לנו — בכל אופן לעת-עתה ובעתיד הקרוב — שום סיכוי לקבל כלים חיצוניים, כשם שמקבלת מצרים מבית-המועצות, אלא כי להלכה היא צריכה לשלם שליש המחיר, אבל התשלומים יתחילו רק כעבור שמונה שנים.

ועל להדגיש דבר זה בכל חוקף — שאמרת לא פעם: אין קונום נשק בחנות, גם כשיש כסף בבידה מספיקה. לאלוף יגאל אלון אולי ידוע כיצד אפשר להשיג נשק מהשטן; לי אין קשרים עם השטן; אני יודע שלמים אלה אפשר להשיג אך ורק מידידים, ולא מכל הידידים. ולא כל ידיד שמוכן היום למכור לנו כלים, מונח בכיס שלנו, ומי שטען, כאשר טען פה מישור, שאסור להתקשר עם גרמניה באשר היא נמצאת בגוש מטוים, פוסל בעצם קשרינו עם כל המדינות הנמצאות באותו הגוש. ועדיין לא יגאל אלון ואפילו לא חזן לא פסלו קשרינו עם צרפת, אם כי העולם — לצערנו — מחולק, וצרפת נמצאת בצד מסוים אחד.

צרפת וגרמניה מהדקות הקשרים ביניהן, אינני יודע אם הצרפתים אוהבים את הגרמנים, אם הגרמנים אוהבים את הצרפתים. אינני יכול להניח כי צרפת שכחה מה גרמניה הקיסרית והנאצית עוללה לה במלחמת 1870 ובמלחמת-העולם הראשונה ובמלחמת-העולם השנייה, אבל שתי המדינות האלה מתקשרות זו לזו יותר ויותר, ולא דווקא מתוך שאהבות זו לזו, אלא מפני שהן זקוקות זו לזו. זהו היסוד לידידות פוליטית. אין שתי מדינות, גם היידיות ביותר, מזדהות אחת עם השנייה. רק בטלן או מפריח אפרוחים לעמי אסיה יכול להניח שצרפת מזדהה עם ישראל. ואין צרפת פועלת בחלל דיק, אין היא עומדת בדה ואיננה יכולה, כאשר עמדה בימי נפוליאון, ואפילו בתוך הברית הגדולה של נאט"ו היא רואה צורך לעצמה בהידוק הקשרים עם מדינות אחדות משכנותיה הקרובות, כמו גרמניה ואיטליה, שאף הן חברות בנאט"ו. היא רוצה זאת למען יוכלו היא וגרמניה ואיטליה להיות שוות בכוחן ובהשפעתן בתוך נאט"ו, לארצות האנגלו-סאכסיות, והקשרים מתהדקים קודם כל עם גרמניה המערבית. לשם הלך בראשונה נשיא צרפת, דה-גול, ושיתוף-הפעולה ביניהן הולך ומתגבר.

הייתי רוצה בכל לבי שנרכוש ידידותה של ברית-המועצות, של צ'כוסלובקיה, של רומניה ושל הודו, לפחות כידר דות הקיימת בינינו ובין פולין. אבל אין זה חלוי בנו ואינני רואה כל סיכוי לכך בתקופה הקרובה, — והתקופה הקרובה, נאמר חמש או עשר השנים הקרובות, אולי תכריע גורל מעמדנו וגם שתחוננו וקיומנו. אין גם סיכוי קרוב לשלום עם שכנינו, גם לאחר שמר בלחץ הצהיר כאן על רצונו העז לשלום עם הערבים, אבל גם הצהרותיו של חבר-הכנסת חזן לשלום, שהן בלי ספק כנות — אינן מעלות ואינן מורידות, והמדיניות המוצהרת של שליטי ערב היא הכחדת ישראל, ושם לא מסתפקים בהצהרות ומליצות כמו בכמה מפלגות שלנו — אלא אוצרים נשק טוב ורבה, ומאות מורכבים מהגוש הקומוניסטי מדרכים ומאמנים את צבאותיהם, ומאות קצינים מצריים וסוריים נשלחים להשתלם ולהתאמן בברית המועצות וב"דמוקראטיית העממיות", ואני אומר לכנסת ואני אומר לעם בישראל: אנו נתחייב בנפשנו, פשוטו כמש"מ, מען, ואינני רוצה ואינני יכול להגיד יותר, אם מצדנו לא נעשה הכל לסיפוח ידידות ועזרה של עמים המוכשרים ומר-כנים לעזור לנו — מתוך ויקה הדדית. אין לנו ידיד ותק יותר, אדיר יותר ומועיל יותר מארצות-הברית. אבל גם

יש לנו סיכויים ממשיים להשיגו. והקמפניה שחוללה תנועת "חירות" לאחר הפרסום של העתון הגרמני "דער שפיגל", שנאחזו בו לצערי העמוק גם חברי "אחדות העבודה" ובמידה ידועה גם חברי מפ"ם — היא חבלה מסוכנת לא רק במעמדנו הבינלאומי, אלא בעתיד בטחוננו וקיומנו.

ובידענו האחריות הכבדה — ואין זה אלא "אנדרסטייט" מנט" — המוטלת עלינו, על ממשלת ישראל, הצענו לכנסת מה שהצענו. ולא הייתי נאשר אף לרגע אחד בתפקיד המוחץ שמוטל על שר הבטחון של ישראל — אילו הממשלה או הכנסת היתה מתנגדת למאמצי להבטיח ציודו של צה"ל עכשיו ובעתיד הקרוב, כפי שלצערי הרב ובניגוד להחלטה שנתקב" לה בממשלה פה-אחד ב"14 בדצמבר 1958, מנסות לעשות עכשיו סיעות "אחדות העבודה" ומפ"ם.

ואני מוכרח להגיד עוד מלים אחדות על החלטות אלו — ובוה אסיים.

עלי לציין שלוש החלטות בממשלה — האחת מה'17 במארס 1958, לפני יותר משנה: "מחליטים כי ענינים הנוגעים למכירת נשק על-ידי משרד הבטחון יידונו בוועדת השרים לעניני חוץ ובטחון".

חנן רובין (מפ"ם):
זה קיים ?

ראש-הממשלה ד. בן-גוריון:

בישיבה מה'14 בדצמבר, כשעמדנו במשא-ומתן על מכירות גדולות, אמר לי היועץ המשפטי של משרד הבטחון, שקיים חוק אשר לפיו אסור למכור שום נשק לחוץ-לארץ בלי החלטת הממשלה. והבאתי את הענין הזה לממשלה. אמרתי: "יש חוק ששכחנו על קיומו בשבילנו". אמרתי עוד פסוקים אחדים שאינם חשובים לענין זה. "ועתה מצא היועץ המשפטי של משרד הבטחון כי בהתאם לסעיף 2 (ב) לחוק כלי הידיה, אפשר למכור נשק לחוץ-לארץ רק באישור הממשלה". שאל אותי החבר בנטוב: הזמנה ממי? עניתי: ממדינות שונות באירופה. שאל אותי השר רוזן: בכל זאת כדאי לדעת לאילו מדינות. עניתי: למדינות אחדות — אחת באירופה שלא אפשר בשמה. השניה: גרמניה והשלישית — גם כן לא אפשר בשמה. אמרתי, כי אני מבקש שיתנו לנו רשיון כללי. אחר-כך מופיעות בפרוטוקול עוד חמש שורות, אך שייכות לארץ אחרת ואיני צריך לקרוא זאת. כן אמרתי: היו כמה וכמה פעמים הזמנות שמשרד החוץ התערב ולא נתן למכור. שאלתי: אם יש התנגדות? — לא היתה התנגדות למכור נשק לכלל המדינות, לרבות המדינות שהזכרתי.

שר-הפיתוח מ. בנטוב:
זה לא היה בהחלטה.

ראש-הממשלה ד. בן-גוריון:

השר בנטוב, ישבת כל כך קרוב, בדיוק כמו השר רוזן.

אני קורא את ההחלטה: "מחליטים בהתאם לסעיף 2 (ב) לחוק כלי הידיה, תש"ט-1949, למלא ידי משרד הבטחון למכור נשק למדינות-חוץ בכל המקרים שמשרד החוץ אין לו התנגדות לכך".

בעבור חודש הבאתי עוד פעם הענין לישיבה. בישיבה זו נעדרו כבר השרים בנטוב ובר-יהודה, אם כי בישיבה הקודמת היו כל השרים. שיחה זו נמשכה כמה רגעים. בדרך כלל כשאני מדבר, מעיר לי השר ברי-יהודה, שאין הוא שומע אותי ומבקש שארים קולי. אינני זוכר אם העיר לי אם לא.

סיני, אחר-כך זה היה מבצע לברכה לישראל; הוא הגדיל בטחוננו, ובניגוד לנבואתו השחורה של חזן נתרבו מאו ירדינו באפריקה ובאסיה. לאשרנו הרב רוב מניגם ורוב בניגם של פועלי ארץ ישראל ורוב העם בישראל אינו מסגר כחזן ואינו בגיניסטי כינאל אלון, ורוב העם ורוב הפועלים מבניגים בעוד זמן מה נחוץ לעם בישראל.

ואני, חברי הכנסת, לא אומר שבגרמניה של אדנאור היום או בגרמניה של הסוציאלדמוקרטים — או כפי שיגאל אלון קורא להם, "מפא-יניקים" — אם אלה ישלטו מחר — כי שם אין נאצים ואין אנטישמיים. יש, איני בטוח שאין נאצים ואנטישמיים אפילו באנגליה ההגונה, האין שם מוסלמי? ואיני בטוח שאין לנו אויבים ושונאי ישראל גם בארצות אחרות, אולי רק בברית-המועצות, העומדת לדעת מפ"ם בראש האגודות השוחרות שלום — אין אנטישמיים ואין בה אף נאצי אחד. אבל כשאני אומר שגרמניה של היום, גרמניה של אדנאור והסוציאלדמוקרטים אינה גרמניה של היטלר — אינני מתכוון רק למשטר החדש, — אם כי זה חשוב מאד, — אלא גם לתמורה הגיאופוליטית שחלה במערב, אירופה ובעולם. גרמניה של ימינו לא תשוב עוד לעולם להיות מה שהיתה לפני מלחמת העולם השנייה; לא היא עומדת ותעמוד בראש — אלא עד לעת מצוא ארצות-הברית וברית-המועצות, ואחר-כך אולי סין, הודו, אינני יודע, אולי ישראל. וגרמניה זקוקה לארצות-הברית ולמערב, אירופה כמו שאר המדינות במערב, אירופה, אם לא תהפך, חלילה, לגרורה של ברית-המועצות, כפי שרוצים — וזו זכותם — שליטי ברית-המועצות. ולישר ראל לא אחת היא אם גרמניה תהיה לצרינו — או לנו. גרמניה ככוח עוין לישראל — וזה ייתכן מבלי נאצים, והרי בהודו אין נאצים — עומדת בסכנה גם ידידותם של שאר עמי אירופה המערבית, וגם עוללה להשפיע לרעה על ארצות-הברית ושאר מדינות אמריקה. זהו כוח עולה, אם כי לעולם לא תהיה עוד כוח עולמי כאשר היתה עד מלחמת העולם השנייה — ויחסה אלינו ישפיע במידה לא מעטה על יחס מדינות אחרות הקשורות אתה.

הצוואה של קרבנות השואה היא — בנינה, חיווקה ושגשוגה ובטחונה של ישראל, לשם כך אנו זקוקים לידידים. וכבר הסברתי מהי ידידות פוליטית בעולם. ובחזון זקוקים אנו לידידים שביכולתם וברצונם לצייד צה"ל למען הבטיח קיומנו. זוהי תמימות, אם לא גרוע מזה, כשאומרים לנו: ודאי וודאי שנקבל ברצון נשק מגרמניה, כי נקבל גם מן השטן, אבל אם נראה בגרמניה, או במדינה אחרת, את השטן — לא נקבל.

יש רבים בתוכנו שלא נשתחררו מהתפיסה של תושבי גיטו, הרואים את העולם בעיניים בטלניות. ישראל הריכונית חייבת לראות המציאות הבינלאומית והתמורות המתחוללות בתוכה, לפעול למען חיווק מצבה ובטחונה בתנאים הקיימים והמתרחשים מומן לזמן.

האסטרטג המומחה של תנועת "חירות" מקניט אותי בצוללות שהשגנו מאנגליה ולא מגרמניה. איני רשאי לעמוד פה על פרטי פרשה זו — אבל ידוע לכל ידוע דבר במזרח התיכון, כי צוללות בריטיות אלו מימי מלחמת-העולם השניה לא ישתנו לצוללות הסובייטיות החדשות שמצרים קיבלה מברית-המועצות, ובנידון זה מצרים עולה עלינו לא רק בכמות — יש להם תשע צוללות חדשות, ולנו שתיים — אלא גם באיכות.

איני יכול ואיני רשאי לעמוד פה על הציד המיוחד הדרוש לצה"ל, ואשר בו לדעתי תלוי בטחוננו וקיומנו בשנים הבאות, אבל אני יודע מהו טיבו של ציוד זה, ובאילו מקומות

כור נשק לגרמניה המערבית. הממשלה החליטה אז לקיים דיון בענין זה. מאחר ובגלל ענייני דוחקים אחרים לא הגיעה עוד הממשלה לדיון בהצעה זו — הגנו מוצאים לנחון לגלות בפניך ללא שהיות את דעתנו החד-משמעית, כי הגנו מתנגדים התנגדות מוחלטת למכירת נשק לגרמניה, ונסביר דעתנו בישיבת הממשלה שתדון בזה. עם זה רצוננו להביע את תקוותנו, כי כל עוד לא התקיים הדיון האמור בממשלה, לא יעשה משרד הבטחון דבר בכיוון של מימוש תכניתיו לביצוע עסקת הנשק עם גרמניה.

מכתב זה הגיע אלי לשדה-בוקר, ושם לא יכולתי לבדוק מה קרה בישיבה הקודמת. עינית רק מה שידעתי. באותו יום, 29 באפריל, עינית להם התשובה הבאה: "קיבלתי היום מכינתכם מיום 14 באפריל (אינני יודע מדוע הגיע אלי דק היום). בדקתי בהחלטת הממשלה בדבר מכירת נשק, ומצאתי כי ההחלטה חלה על כל המדינות בלי יוצא מן הכלל". (גם עכשיו התברר ברי"הודה אינו שומע). "אני זוכר בעליפה תאריך ההחלטה, אבל ביום הראשון בבוקר או לפני כך (אם תשובתי זאת תגיע אליכם לפני כך) תוכלו להשיג התאריך ממזכיר הממשלה. משום כך אין הדבר טעון דיון חדש בממשלה. אולם יש לכם התשות להציע לבטל ההחלטה, ועד שהצעתכם זו תתקבל — אם תתקבל — ההחלטה עומדת בתוקפה, ומשרד הבטחון יפעל לפיה". הוספתי: "לעצם הדבר עמדתכם מפליאה אותי, אולם רצונכם זהו כבודכם, ולא אנסה לשוא להוכיח האכסור שבהצעתכם".

ב' במאי חזרתי לירושלים ונתקיימה ישיבת הממשלה. שני החברים לא הוכירו ענין הנשק; אבל כאשר חזרתי בדקתי את הפרוטוקול של ישיבת הממשלה שדנה בתקציב מטבע-חזון, ונתברר שבמכתב ששלחו שר הפנים ושר התחבורה היו שני אידיוקים. הם כתבו שבישיבת הממשלה הני"ל הודיעתי "על תכנית הקיימות במשרד הבטחון למכור נשק לגרמניה המערבית". זה לא נכון. הודעתי כי משרד הבטחון חתם על חוזה עם גרמניה המערבית.

שר-התחבורה מ. כרמל:

מדוע לא העמדת אותו על טעותו במכתבך? היית חייב להעמיד אותו על טעותו.

ראש-הממשלה ד. בן-גוריון:

אל תפרע לי לדבר. הדברים יתפרסמו כמו שהם, ובא סיפוט תוכל לנאום ולדרוש כרצונך.

שר-התחבורה מ. כרמל:

גם כאן.

ראש-הממשלה ד. בן-גוריון:

גם כאן, אבל לא באמצע דברי.

דבר אחד היה לא נכון במכתבכם, שאני הודעתי: יש תכניות. איפה לקחת את הדברים האלה שיש תכניות, מניין לקחת זאת, חבר כרמל, שאמרתי שיש תכניות? קראת זאת באיזה מקום או בדית מלכך?

שנית, הם כותבים כי הממשלה החליטה אז לקיים דיון, זה לא מדויק. הממשלה לא החליטה כלום. לא היתה החלטה כזו. השר ברזילי ביקש דיון על זה ואני אמרתי: טוב, בשבוע הבא. בשבוע הבא לא מר ברזילי ולא אני דרשנו דיון, כי בא ענין הצו. וברזילי לא דרש עוד דיון.

בינתיים הודיע לי מזכיר הממשלה בכתב, כי נתקיים דיון ונתקבלה החלטה, והממשלה לא דנה עוד בענין זה. לא השר ברזילי ולא השר ברי"הודה לא דרשו דיון בממשלה, אם כי

הבאתי את הענין שנית לממשלה ושוב על-ידי דרישת היועץ המשפטי של משרד הבטחון. ביום 18 בינואר 1959 אמרתי לממשלה: התברר לי לפי החוק יש להרשות לא רק למכור נשק אלא גם לייצר נשק, ואילו אנו החלטנו רק בדבר המכירה. יש להרשות לחברה מסוימת לייצר כלי נשק ואחר כך נוכל לאור ההחלטה הקודמת למכור. "מתליטים" — אני קורא ההחלטה — בהמשך ההחלטה מס' 143 מיום ג' בטבת תשי"ט ובהתאם לסעיף 2(א) לחוק כלי היריה, תש"ט—1949, לאשר עשיית כלי ירייה חברה מסוימת בע"מ, בתנאי שכלי היריה ייקבעו ויאורשו מראש בכל מקרה על ידי ראש אגף החימוש במשרד הבטחון.

עוד פעם התעורר הדבר על ידי לרגל ענין אחר: בשעה ששר האוצר הביא ב-29 במאס את תקציב מטבע-חזון, הוא אמר: הנה תקציב מטבע-חזון לפניכם. טיפלנו בו בישיבת ועדת השרים. לא היו הערות מיוחדות. כאשר הביא את התקציב כולו, לא דרשתי משר האוצר להגדיל את תקציב הבטחון, אך כאשר הביא תקציב מטבע-חזון, נראה היה לי כי תקציב מטבע-חזון בשביל הבטחון לא יספיק לנו השנה, והי עירורתי לו שבישיבת המטה לא היה בידי החומר ולא יכולתי לבדוק הענין. על כך השיב לי שר האוצר: בדרך כלל זה הותאם עם האנשים העושים במלאכה, כלומר עם אנשי משרד הבטחון. עינית לו: השנה יכניס משרד הבטחון הרבה דולרים, כי תתמנו חווה עם גרמניה המערבית. הוא ענה לי: אני יודע שאתה מעשיר אותי. לא אמר לי השר ברזילי: לי יש שאלה בענין זה. אני אומר לו: מה? שאסור למכור נשק לגרמניה? באיזה שולחן ערוך זה כתוב? הוא ענה: זה לא כתוב בשום שולחן ערוך, אך אני חושב שלא צריך למכור נשק לגרמניה. אמרתי: אני לא חושב כך. הוא ענה: אני מבקש דיון. אמרתי: טוב, בשבוע הבא. שאלתי: האם רק לגרמניה המערבית או גם לגרמניה המזרחית? הוא ענה: גם לגרמניה המזרחית. חזרנו לענין של תקציב מטבע-חזון.

עוד באותו יום לאחר הישיבה קיבלתי מכתב ממזכיר הממשלה האומר לי: "בישיבת הממשלה הביע היום השר ברזילי משאלה לקיים דיון מיוחד בשאלת מכירת נשק לגרמניה. ברצוני להזכיר, כי בישיבת הממשלה מיום 14 בדצמבר 1958 החליטו בהתאם לסעיף 2(ב) לחוק כלי היריה, תש"ט—1949, למלא ידי משרד הבטחון למכור נשק למדינות-חזון בכל המקרים שאין למשרד החזון התנגדות לכך". אני בטוח כי השר ברי"הודה יודע מה פירושו: "בכל המקרים שאין למשרד החזון התנגדות לכך".

בעקבות המכתב שקיבלתי פניתי לשר ברזילי ואמרתי: "בישיבת הממשלה, בתשובה לשאלה, עינתי, כי ישראל קיב" לה הזמנות ממדינות שונות: פלוגית, גרמניה וגם ממדינה שלישית. לפיכך אני מחכה להוראה מיוחדת ממך אם להעמיד לסדר-היום של הממשלה הנושא בדבר מכירת נשק לגרמניה אם לא". ובכן, אני לא העמדתי והשר ברזילי לא דרש להעמיד. בשיחות דאמטול נתברר לי הסיבה: זה היה ב-29 במאס. אתם יודעים כי ב' באפריל קרה משהו: צו ההת-ייצבות. הממשלה היתה עסוקה בישיבות אחדות באותו "משהו". וזה התסבר לכך שהשר ברזילי לא דרש דיון בענין זה, אם כי כמעט בכל ישיבה הוא פותח בשאלתה. אבל אף פעם לא פנה אלי בשאלה, מדוע אין דנים על מכירת נשק לגרמניה.

בינתיים, ב'29 באפריל, קיבלתי מכתב משר הפנים ושר התחבורה, וזה תוכן מכתבם: "הנדון: — הצעה למכירת נשק לגרמניה. בזמנו, תוך הדיון על תקציב מטבע-חזון, הודעת בישיבת הממשלה על תכנית הקיימות במשרד הבטחון למכור

ההתפתחות. ייתכן שיש להם כבר קואליציה מוכנה, ותבוא עליהם ברכה.

עניתי להם, לחברים ברי"ה וזכרתי: «בתשובה למכ" תבכם עלי להודיעכם כי בהצעתכם נגד החלטת הממשלה אתם —

א. מפירים חוק הכנסת על אחריות קולקטיבית שנשבע"תם לקיימו;

ב. מפירים סעיף ראשון בקו"י היסוד;

ג. מתחששים להתחייבות הנוספת שלקחתם על עצמכם בהיכונן ממשלה זו לפני כשנה וחצי ואשר רק על בסיס התחייבות זו נכנסתם לממשלה, והתחייבות זו אומרת: «האחריות המשותפת תחייב כל חברי הממשלה והסיעות הקואליציוניות להצביע בכנסת בעד כל החלטות הממשלה והחוקים שיוצאו על ידיה. אם שר או שרים רואים הכרח לעצמם להימנע מהצבעה, מבלי הסכמת הממשלה, חייבים השר או השרים להתפטר מהממשלה. הצבעת סיעה נגד החלטת הממשלה דינה כזיוף הימנעות שר שלא בהסכמת הממשלה».

והי התחייבות שלקחו על עצמם כל המפלגות שנתנו יד לממשלה שהצגתי בכנסת ביום ט"ו בטבת תשי"ח (7 בינואר 1958), ואין חבר או סיעה יכולים לבטל התחייבות זו על דעת עצמם, וההצבעה נגד החלטת הממשלה בכנסת, — מבלי ששניכם תתפטרו לפני זה, — היא הפרת אמונים שלא היתה כדוגמאתה במדינה, נוסף על היותה עבירה מפורשת על חוק המדינה».

מנחם בגין (תנועת החירות):

תתבע אותם למשפט.

ראש-הממשלה ד. בן-גוריון:

אסיים רק במלים אחדות. לאחר הוויכוח שהתקיים כאן לפני שבע שנים ולאחר שרוב המפלגות, פרט לחירות ולמק"י, קיבלו למעשה את ההחלטה, השתמשו בה — גם חברים שלא היו בממשלה וגם חברים שהיו בממשלה; כאלה שיצאו מהממשלה וכאלה שנכנסו לממשלה, — היה ברור לי, לכל הפחות, שהשאלה הוותיקה תוסלה, וכאשר אמרו לי שמותר לק"י נות נשק מגרמניה, הייתי בטוח שהאיש האומר זאת מבין שאי-אפשר לראות בגרמניה שטן, יצ"ן כי שטן לא ימכור נשק, אם מי שאומר זאת מדבר ברצינות.

יש לי הכרה ברורה שבעולם הזה, שאנחנו חיים בו, לאור הסכנות הגדולות האורבות לנו מסביבנו, והצוואה שהשאירו לנו חללי השואה להקים את ישראל ולקיימה — אנחנו חייבים לאחוז בכל האמצעים האפשריים בתנאים של ימינו להבטיח את בטחוננו ושלומנו להבא.

זה המובן של ההצעה שהממשלה הציעה לכנסת — להתנגד לכל ביטול של יצוא נשק לגרמניה.

2. הודעת שר התחבורה

כל השנים, כן משך כל תקופת כהונתה של הכנסת הש"ל ישיבת, היתה ברורה לכל עמדתנו השלילית כלפי זיון גרמניה, ועל אחת כמה וכמה שאיש לא יכול היה להטיל ספק בהתנגדותנו הנחרצת לכל הצעה שמדינת ישראל תמכור נשק לגרמניה על שני חלקיה, במידה שהצעה כזו תצוץ, איש לא יכול היה להטיל ספק שאנו דבקים בהחלטת הכנסת מיום 16 בנובמבר 1954, בה הכריזו ביה"הנבחרים הישראלי על התנגדותו לזיון גרמניה והזהיר את עמי העולם מפני סכנה זו.

אחדות העבודה, שחברי ברי"ה וזכרתי ואני מייצגים אותה

הצעתי בתשובתי לברי"ה וזכרתי וזכרתי שיש ברשותם להציע דיון לביטול ההחלטה שנתקבלה. הם לא הציעו.

אקרא עוד שני מכתבים, ואסיים בחליפת המכתבים מהבוקר, לתשובתי שיש החלטה ולא צריך דיון אלא אם יציעו לממשלה לשנות ההחלטה, ועד שתתקבל — משרד הבטחון יפעל לפי ההחלטה הקיימת — קיבלתי מהם מכתב חשוב ב"4 במאי: «בתשובה למכתבך מיום 29 באפריל 1959 הגנו מבקשים להעיר: לא זכורה לנו החלטה של הממשלה שאפשר להישען עליה במכירת נשק לגרמניה על-ידי משרד הבטחון, בלי להיוועץ תחילה בממשלה. (2) גם אם יוכח לנו, כי החלטה כזו קיימת, הרי בהתחשב בעובדת התנגדותנו למכירת נשק לגרמניה במסיבות הקיימות, הגנו מבקשים להימנע מעשיית עיסקה כזו. בטרם נערך על כך דיון בממשלה».

על כך עניתי ב"10 במאי 1959: «ההחלטה שלא זכורה לכם — קיימת, והיא אומרת שיש למכור נשק לכל מדינה אם משרד החוץ אינו מתנגד לכך. לא נאמר אם משרד הפנים או משרד התחבורה אינו מתנגד. לפי החלטה זו נהג וינהג משרד הבטחון».

מאז עברו ששה שבועות ונתקיימו בכל שבוע ישיבות ממשלה, ולא ברזילי ולא ברי"ה וזכרתי ולא כרמל לא דרשו לדון בענין, עד שהופיע הפרסום ב"דער שפיגעל" לפני שבוע, ואתם יודעים מה קרה.

בישיבת הממשלה ביום א' הודיע השר ברי"ה וזכרתי לממ"שלה, לאחר שנשאל על ההתקפה ב"למרחב" על סילופים, שהוא הטעה את מפלגתו. כמובן הטעה בלא יודעין, אבל היו אצלו במשך חדשים אחדים מכתבים שלי האומרים שיש החלטה, גם אם במקרה ישב בישיבה ויש שמע על ההחלטה, כתבתי לו שיש החלטה ושהוא יכול להציע לבטל אותה, והוא לא הציע ולא אמר שום דבר.

אני רוצה לסיים בשני מכתבים מהבוקר, מכתב שקיבלתי ומכתב שעניתי. קיבלתי את המכתב הבא: «כבוד ראש הממ"שלה, מאחר ובדיוני הממשלה הודעת, כי בתשובה לאי"הת" ייצבותנו מאחורי החלטת הרוב בממשלה בדבר אישור מכירת הנשק לגרמניה, תגיש את התפטרותך לנשיא המדינה ותביא בכך לפירוק הקואליציה הממשלתית הקיימת, ולגובה החלטתנו המצפונת הברורה להתנגד למכירת הנשק והצבעותינו בענין זה, נוצר מצב בו הגנו רואים לחובתנו לפנות אליך, כראש הממשלה, בהצעה, כי תנקוט בצעדים המתאימים אצל נשיא המדינה כדי שהממשלה, שותפותה עורערה על ירך על-ידי מכירת הנשק לגרמניה וההשתלשלות שלאחריה, תתפ"טר ותפנה מקומה לממשלה חדשה אשר תזכה באמון הכנסת. הצעתנו זו תואמת את הודעתנו בכנסת ב"7 בינואר שנה שעבר"ה לפני השבעת השרים».

היה תמוה בעיני שנותנים לי עצות מה לעשות אחרי

היו"ר נ. ניר-רפאלקס:

הודעת שלושה שרים.

רשות-הדיבור לשר התחבורה.

שר-התחבורה מ. כרמל:

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, בוויכוח בכנסת בפרשת מכירת הנשק לגרמניה, בהודעותי של ראש הממשלה ובשרי דורי "קול ישראל", נכללו דברים בלתי-מדויקים בדבר עמדתנו בפרשה זו. הגנו רואים מחובתנו למסור לכנסת ולעם הודעה זו:

— הצעת החלטה של הממשלה בענין יצוא הנשק לגרמניה (כרמל, ברזילי, בנטוב, רפאל, גיררפאלקס, רוננברג, אונזיה, בהיר, אלון) —

שר-התחבורה מ. כרמל:

נכון, זה היה כשדנו בבעיה של ההסדר בענין החוק של מכירת נשק. אבל ראש הממשלה הביא לישיבה זו בעיה חוקית פורמלית כללית, אשר היועץ המשפטי של משרד התחבורה העיר אנו עליו, בקשר למכירת נשק למדינות חוץ. בהציגו את הבעיה לא הזכיר ראש הממשלה, כי מדובר במכירת נשק לגרמניה.

יצחק רפאל (המפלגה הדתית-לאומית,

המזרחי — הפועל המזרחי):

בהנהלת "סולל בונה" יש לכם נציג? הוא ידע או לא ידע?

ה"ז"ר נ. גיררפאלקס:

פה מתקיים דיון על הממשלה ולא על "סולל בונה", על הפרוטוקולים של הממשלה.

שר-התחבורה מ. כרמל:

אני אומר כי בעת שראש הממשלה העלה את הבעיה הפורמלית החוקית, לא הזכיר את ענין הנשק לגרמניה.

בתשובה לשאלת אחד השרים, כתוב בפרוטוקול, השיב ראש הממשלה כי מיובר במדינות אירופיות, ולא הזכיר את ענין גרמניה. בתשובה לשאלה נוספת של אחד השרים, כפי שכתוב בפרוטוקול, הזכיר ראש הממשלה במלה אחת שמדובר גם על גרמניה.

ישראל שלמה רוננברג (המפלגה הדתית-לאומית,

המזרחי — הפועל המזרחי):

כמה מלים צריך להגיד?

שר-התחבורה מ. כרמל:

לפי הפרוטוקול, מסתיים דיון זה באמירה של ראש הממשלה — "אם אין התנגדות גמרנו בסעיף זה". ראוי להדגיש ששום הצבעה לא היתה בענין זה.

(קריאות)

האם יתואר, כי ראש הממשלה, המכבד את המוסד שהוא עומד בראשו, יביא באופן זה בעיה כזאת לפני ממשלת ישראל, בלי להציגה כמקובל, כסעיף מיוחד בסדר-היום, בלי לפתח את הדיון בהסברה מתאימה, בלי להביא לידיעת הממלאה את התוכנית הקונקרטית, בלי לספר לחבריה, כי מכירת הנשק כבר מבוצעת?

ברוך אונזיה (מפא"י):

איפה היתה ערנותכם?

אריה בהיר (מפא"י):

בשביל לדעת זאת לא צריך ש.ב., צריך פשוט אינטליגנציה.

יגאל אלון (אחדות העבודה — פועלי ציון):

זה פאטנט של אריה בהיר כמובן, האינטליגנט העובד בהיר!

שר-התחבורה מ. כרמל:

היתואר כי ממשלת ישראל תחליט בבעיה כבוד משמעות כזאת אגב הפטרת המלה האחת "גרמניה", בדיון בענין סור-מלי אחר שלא בסעיף זה?

חברי בריהודה, ואני, מודיעים מעל במת הכנסת, במלוא האחריות, כי באותה הישיבה של 14 בדצמבר לא שמענו את המלה גרמניה בשעה שהוזכרה, לפי הפרוטוקול, על-ידי ראש הממשלה. לכן לא הגבנו.

בממשלה, שוללת מכירת נשק לגרמניה מטעמים יהודיים-מזרחיים ומטעמים מדיניים-בטחוניים. לפי מיטב הכרתנו היהודית, האנושית והפועלית, מכירת נשק ישראלי לגרמניה מוזיקה למעמדה המדיני של ישראל ולבטחונה, פוגעת בנפש העם ומחבלת בחינוך הנוער. זהו מעוות היסטורי מאין כמוהו. החבלה היא לא בהתנגדות למכירת נשק לגרמניה אלא החבלה היא במכירת נשק לגרמניה.

הגנו קובעים באורח החלטי כי מעולם, בשום דיון ובשום ישיבה של הממשלה, לא נתנו הסכמתנו כי ישראל תמכור נשק לגרמניה, כי מעולם לא נשאלנו לדעתנו על תכנית כזאת, לא בישיבת הממשלה ולא בישיבה כל שהיא אחרת.

בפעם הראשונה שמענו על תכנית כזאת ביום 29 במאוס שנה זו בישיבת הממשלה, אגב תשובה לשאלתה של שר הבריאות ישראל ברזילי, בעת הדיון על תקציב מטבע-חוץ. גם באותה ישיבה לא נמסר על העיסקה של מכירת הנשק, אשר פרסומה הסעיר את העם. בישיבה ההיא הוסכם והובטח כי הבעיה תוצג לדיון בממשלה בישיבה הקרובה. הדבר הובטח על-ידי ראש הממשלה. בתשובת ראש הממשלה לשאלתה של שר הבריאות לא ניתן כל יסוד להניח כי מכירת הנשק כבר מבוצעת מזמן, כפי שהתברר לאחרונה, דבר שלא היה ידוע אז לממשלה ולחבריה.

14 באפריל 1959 פנינו אל ראש הממשלה במכתב, בו הבענו באופן שאינו משתמע לשתי פנים את התנגדותנו הנחרצת לכל תכנית למכור נשק לגרמניה, והבענו את תקוותנו כי משרד התחבורה לא יעשה דבר בכיוון של מימוש תכניתו, כל עוד לא יהיה דיון בממשלה. לא אקרא את המכתב הזה, כמו גם את המכתבים האחרים, מאחר שהם כבר הוקראו על-ידי ראש הממשלה ונמצאים בפרוטוקול.

ביום 4 במאי, שנה זו, פנינו שוב במכתב אל ראש הממשלה, בתשובה למכתבו, ואמרנו כי לא זכורה לנו החלטה ממשלה המאשרת מכירת נשק לגרמניה, ואני עכשיו יכול לומר שלא היתה קיימת החלטה כזו בממשלה, אבל לא רצינו לומר זאת בהדגשה כזו לפני שאנחנו בודקים את הדבר. הרי גשנו באורח מכתב, שגם אם יוכח לנו כי קיימת החלטה כזו, הרי בהתחשב עם עובדת התנגדותנו, הגנו מבקשים להימנע מעשיית העיסקה של רכישת נשק לגרמניה בטרם יערך הדיון בממשלה.

בנוסף לפניות בכתב, פנית, אני עצמי בעליפה, בשעה שהייתי אצל ראש הממשלה בעניני משרד התחבורה, בדבר הדיון המובטח בממשלה, ונאמר לי על-ידי ראש הממשלה כי הדיון ייערך.

שר-הבריאות י. ברזילי:

מתי זה היה?

שר-התחבורה מ. כרמל:

איני זוכר ברגע זה את התאריך המדויק, אבל אבדוק זאת.

ראש הממשלה הסתמך היום על הפרוטוקול של ישיבת הממשלה מתאריך 14 בדצמבר 1958, חברי הכנסת ודאי קראו פרוטוקול זה, כי הוא נתפרסם בעתונות, וגם נקרא היום על-ידי ראש הממשלה, ועמדו על כך כי אותה ישיבה דנה לא בסעיף מכירת הנשק לגרמניה אלא בתקציב מטבע-חוץ.

(קריאות: לא, לא.)

שר-הפיתוח מ. בנטוב:

דנו בהסמכה כללית.

ישיבה תרס"ג, כ"ה סיון תשי"ט (1 יולי 1959)

— הצעת החלטה של הממשלה בענין יצוא הנשק לגרמניה (שוסטק, כרמל, קרגמן, ברייהודה, בן-גוריון, רובין, בן-אליעזר, רפאל, ניר-רפאלקס, ברזילי) —

אמ"ת. איך נחתם לו לעשות דברים כאלה? איך הצליח לרמות אתכם? שלושים שנה הוא מרמה אתכם.

שר-התחבורה מ. כרמל:

בקווי-היסוד של הממשלה הזאת לא קיבלנו על עצמנו כל התחייבות שהיא, העשויה לקשור אותנו בדרך כלשהי לענין מכירת נשק מתוצרת ישראל לגרמניה, ובניגוד להחלטת הכנסת מיום 16 בנובמבר 1954.

כחברי הכנסת והממשלה נשבענו אמונים למלא את החל-טות הכנסת.

אריה בן-אליעזר (תנועת החירות):
כולם, חוץ מאחד.

שר-התחבורה מ. כרמל:

זו החליטה נגד זיון גרמניה. לא קיבלנו ולא נקבל על עצמנו להסתיר דעתנו ולהתנהג בניגוד למצפוננו, והנסיגות להסתמך על הסכמים כלשהם אינם נוגעים לבעיה הנדונה ואינם חלים על מכירת נשק לגרמניה, שלא הסכמנו לה מעולם, אנו מתנגדים לה ונוסיף לדרוש הפסקתה.

ולבסוף, ראש הממשלה קרא פה לפניכם מכתב שאנחנו כתבנו לו הבוקר, ולא אחזור על תכנו, ומכתב תשובה שלו אלינו. אני מבקש לקרוא מכתב תשובה שלנו למכתבו של ראש הממשלה, שקרא פה, שאני מקווה שבינתיים הגיע לידי ראש הממשלה — כי כנראה לא היה בידו בעת שעמד על הבמה: —

„כבוד ראש הממשלה. בתשובה למכתבך מהיום הננו לענות:

תשובתך למכתבנו אין לה יסוד. מעשה מכירת הנשק לגרמניה הוא הפרה חמורה של החלטת הכנסת מן ה-16 בנובמבר 1954, העומדת בתוקפה. עשית מעשה זה בשיטה אשר העלימה אותו מידיעתנו.

בקווי-היסוד ובכל ההסכמים הכרוכים בהם לא נדרשה מאתנו ולא קיבלנו על עצמנו כל התחייבות להסכים בממשלה ובכנסת למכירת נשק ישראלי לגרמניה.

האחריות הקולקטיבית חלה על מדיניות והכרעות המוש-תחות על קווי-היסוד והכרעות הכנסת. במקום לנהוג בדרך היחידה המתאימה לחוק, ולהגיש את התפטרות הממשלה, לא מנת לפנות את הדרך לממשלה שהכנסת תתן לה אמון, אלא רוצה לקיים ממשלה של מפא"י לבדה, כממשלת מעבר, ללא בקשת אמון הכנסת, על מנת שמפלגתך תשלוש יחידה בתוך פת הבחירות לכנסת הבאה.

אנו חוזרים ומודיעים בזה, כי במליאת הכנסת נצביע על-פי מצפוננו, נגד מכירת נשק ישראלי לגרמניה.

בכבוד רב — חתומים: ישראל ברייהודה, שר הפנים; משה כרמל, שר התחבורה.

יצחק רפאל (המפלגה הדתית-לאומית, המזרחי — הפועל המזרחי):

השאלה היא, אם בפרוטוקול כתוב ש„הבולדור לא יוציא אתכם משם“. זה היה בממשלה, או לא היה בממשלה?

3. הודעת שר הבריאות והדואר

ראש הממשלה אמר — אינני יודע אם אני בדיוק מצטט אותו, אבל במסיבה אחרת הוא אמר זאת, כפי שאני זוכר — שהחלטה על מכירת נשק לגרמניה, בעצם נחקבלה באישור הממשלה פה אחד וללא התנגדות. ראש הממשלה מאשר זאת ממקומו, שהוא כך אמר —

אליעזר שוסטק (תנועת החירות):
בקשו אוניות.

שר-התחבורה מ. כרמל:

היתואר הדבר, כי ארבעה שרים בממשלה, הידועים בהתנגדותם למכירת נשק לגרמניה היו שומעים ולא היו מגי-בים ?

אנו חוזרים ומדגישים, כי גם לאחר כך, עד ישיבת הממשלה ביום א', 28 ביוני שנה זו, כלומר בראשית השבוע הזה, לא העמיד אותנו ראש הממשלה על תאריך ההחלטה שהוא הסתמך עליה, אנו מדגישים כי אפילו בתשובה לשאלת שר הבריאות מיום 28 במאוס לא ענה ראש הממשלה ולא אמר כי קיימת החלטה מ-14 בדצמבר, כפי שנאמר עכשיו, אלא הסכים להבטיח דיון בממשלה, כבעיה חדשה ופתוחה לדיון, ולא כערעור על החלטה שכבר נתקבלה על-ידי הממ-שלה, על-ידי כל חבריה כביכול.

היתואר הדבר כי אילו אמר ראש הממשלה ב-29 במאוס, כי קיימת החלטה על מכירת נשק לגרמניה מיום 14 בדצמבר, שעליה הוא מסתמך, — היתואר כי ארבעת השרים הידועים בהתנגדותם לרכישת נשק לגרמניה, לא היו מגיבים מיד ומבי-הירים באותו מעמד עצמו כי החלטה כזו לא ידועה להם, וכי הם מתנגדים לה?

ראש הממשלה הודיע כי לא ישב בממשלה עם כל מי שמתנגד למכירת נשק לגרמניה, ובהודעתו זו ובצפדים אשר נקט לאחריה, קבע את גורלה של הממשלה.

ישראל קרגמן (מפא"י):
כך לא נאמר.

שר-הפנים י. ברייהודה:

הוא קרא בפרוטוקול, מהסנוגרמה של דברי, שאני עד עכשיו לא קיבלתי.

שר-התחבורה מ. כרמל:

ראש הממשלה דרש משתי סיעות בקואליציה לא להביא לידי ביטוי את דעתן בענין זה, שהוא בעל חשיבות לאומית עלינו, ולהתנהג באופן הנוגד את מצפונם. אני קובע כי בקווי-היסוד שעליהם קמה והושחתה ממשלה זאת, לא כלול כל סעיף המתייחס למכירת נשק העומדת בניגוד מפורש להחלטה המפורשת של הכנסת.

ראש-הממשלה ד. בן-גוריון:
יש סעיף האוסר ?

שר-התחבורה מ. כרמל:

זה בניגוד מפורש להחלטה מפורשת של הכנסת. יש החלטה של הכנסת, פה אחד, נגד זיונה של גרמניה.

יגאל אלון (אחריות העבודה — פועלי ציון):
יש החלטה של הכנסת.

חנן רובין (מפ"ם):

יש החלטה של הכנסת.

אריה בן-אליעזר (תנועת החירות):

השר כרמל ! אתם מכירים אותו שלושים שנה כ„דובר

היו"ר נ. ניר-רפאלקס:

רשות-הדיבור לשר הבריאות והדואר.

שר-הבריאות והדואר י. ברזילי:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, לא נטלתי רשות-דיבור כדי להשתתף בוויכוח, כי אם להבהרת דברים.

אותי ראש הממשלה: אתה מתנגד, בוודאי, למכירת נשק לגרמניה? הרי ידע זאת עוד לפני שהבעתי התנגדותי. אישתי לו שאנו מתנגדים, ואיננו משלימים עם מכירת נשק לגרמניה וחובעים בידור.

ואם כבר הדברים יוצאים החוצה, אם הם מתבררים כאן, אני יכול לומר שלא רק ארבעת השרים האלה, ממס"ם ומאח"ד דות העבודה, כי אם עוד מישהו היה סבור שבענין זה חמור צריך לקיים דיון בממשלה, ואם שתי מפלגות לפחות מתנגדות לעסקה זו, אי אפשר להסתתר מאחורי חוק כלי יריה. עסקה כזאת תיביים להביא לידיעת הממשלה ולהעמיד את השרים בפני מבחן ההכרעה, אי אפשר להתחמק מהענין הזה.

(קריאת : היתה החלטה על גרמניה.)

מעולם לא היתה החלטה על גרמניה, אילו היתה החלטה כזאת, לא היה ראש הממשלה מקבל את תביעתו לדיון, אלא היה תובע ביטול ההחלטה הקודמת.

ראש הממשלה ידע, שגם מתוך הערכתנו את הדרכים לביצור בטחונה של ישראל וגם מתוך הערכתנו את הדרכים לחיזוק מעמדה הבינלאומי של מדינתנו, מתוך הערכתנו את הדרכים לליכוד העם היהודי בתפוצות ולהעמקת הוזהותו עם גורל מדינת ישראל, גם מתוך חשבון היסטורי ארוך ומתוך חשבון אקטואלי כאחד — אנו מתנגדים בתוקף למכירת נשק לגרמניה, ובכל זאת ניסה ראש הממשלה לעקוף את הממשלה בהכרעה זו, ואף הבטחה מפורשת, שנמסרה על-ידו, הופרה. הוא לא עשה זאת מתוך היסס הדעת ולא מתוך שיכחה, כי אם לאחר שקיבל עצה מהחוק, ואף לא ניסה להודיע לנו כי אכן החליט להסיר דיון זה, שהובטח, מעל הפרק.

אריה בהיר (מפא"י):

מה היה מיום 8 ביוני ועד הפרסום ב"דער שפיגל"? 8 ביוני היתה ישיבה משותפת של ועדת הכספים וועדת החוץ והבטחון של הכנסת.

יגאל אלון (אחדות העבודה — פועלי ציון) : השר שיטריה הודיע לעתון יומי שלא היתה החלטת ממשלה. זה פורסם ביום שישי שעבר.

שר-המשטרה ב. ש. שיטריה : דיברת אתי ?

יגאל אלון (אחדות העבודה — פועלי ציון) : קראתי זאת.

אריה בהיר (מפא"י) : אולם ידעתם שהעסקה מבוצעת.

שר-הבריאות י. ברזילי :

ראש הממשלה מכיר אותנו בממשלה קרוב לארבע שנים, והוא יודע שאנו נגד כל צעד שיש בו, או שעלול להתפרש כצעד של אינדולגנציה לאומה הגרמנית, שאנו נגד כל צעד שיש בו כדי לסבך אותנו בהתגוששות האיתנים בזירה הבינ-לאומית, ועל אחת כמה וכמה הוא ידע שאנו נגד מכירת נשק לגרמנים, והוא אף גילה זאת כאן. כאשר רק אמרתי שיש לי שאלה, הוא ידע שאני נגד, ובכל זאת לא הביא את הענין הזה לדיון בממשלה.

שמואל דיין (מפא"י) : אתה יחיד, אתה במיעוט, עליך להיכנע.

יש לי איפוא שאלה: אחרי דצמבר היה קיים 29 במארס. האם אני התנגדתי בפירוש לעסקת נשק עם גרמניה, או לא? בפרוטוקול כתוב שאמרתי שישן למכור נשק לגרמניה. האם תבעתי בענין זה דיון, או לא? כתוב בפרוטוקול שאני תובע דיון. האם התביעה הזאת לדיון הוכרה כלגיטימית, כחוקית? היא הוכרה כלגיטימית, כחוקית. האם היא הוכרה אפילו כדחופה? היא הוכרה כדחופה. ראש הממשלה הודיע: יהיה דיון, ויהיה דיון בישיבה קרובה בשבוע הבא.

לא רק ראש הממשלה, כל השרים סביב השולחן, ששמעו מה שהיה בדצמבר וידעו מה שהיה בדצמבר — האם מישהו מהם אמר: התביעה של ברזילי עומדת בניגוד להחלטה קיימת: הוא צריך קודם כל לבקש לבטל את ההחלטה הקודמת; הרי אנחנו החלטנו משהו; מה פתאום תובע עכשיו ברזילי דיון, מדוע ניתנת לו רשות לתבוע את הדבר הזה? על סמך מה אומר ראש הממשלה שיהיה דיון על דבר שיש עליו החלטה? צריך לבטל לפניכן את ההחלטה הקודמת. פירוש של דבר, שאיש משרי הממשלה לא ראה את התביעה לקיום דיון על בעיה קונקרטית, בניגוד להחלטה קודמת שנתנה אסמכתה כללית לפירכוח סביב חוק כלי היריה — ללא כל קשר קונקרטי לעסקאות בעלות משמעות פוליטית; זאת הבינו כל השרים. זאת הבין ראש הממשלה. זה הוכר כלגיטימי, זה הוכר כחוקי, זה הוכר כדחוף, זאת הובטח לקיים, וזה נכלל כסעיף בסדר-היום.

ולאחר שזה נכלל כסעיף בסדר-היום, החובה לקיים את הדבר הזה.

בבה אידלסון (מפא"י) : מדוע לא תבעתם ?

שר-הבריאות והדואר י. ברזילי : אומר גם זאת.

עובדה שזה נכלל כסעיף, ולא חיכו עוד שאני אתבע את הדבר הזה. עובדה שמזכיר הממשלה שיגר מכתב לראש הממשלה: הנה נכלל סעיף כזה, אבל האם לאור החלטות קודמות יש לקיים את הדיון הזה שתבע ברזילי או לא צריך לקיימו? ראש הממשלה החליט, שאין לקיים. מזכיר הממשלה לא שלח לי הודעה על כך שיש בדעתם לא לקיים את הדיון הזה; ראש הממשלה לא שלח לי אף הוא הודעה: לאחר שהאירו את עיני ושכחתי החלטה קודמת או לא ידעתי, הרי למרות שהבטחתי לך אינני יכול לקיים את הדיון. ומכיוון, שכך, הרי — כמקובל — או שהסעיף אינו מובא באופן דחוף לדיון לסדר-היום, מכיוון שהענין ירד מסדר-היום; או שהוא איננו אקטואלי; או שיש דברים דחופים יותר שצריך להקדים אותם, מבלי להעמיד את החברים אחר כך בפני עובדת ביצוע. יש עוד זמן. ומכיוון שב-29 בחודש מארס קרתה התקרית ה"נעימה" של ה'1 באפריל, שידור הגיוס, יכולתי להניח שדברים אלה תובעים הבהרה מהירה והסעיף שלי יבוא בעתו, לפני שיעמידו אותנו בפני עובדה. שום מכתב לא קיבלתי, גם שום העתקי מכתבים בין שרים אחרים לבין ראש הממשלה. כל זה לא היה ידוע לנו, והיתה לי כל האפשרות וכל הזכות להניח שלא נועמד בשום צורה בפני עובדה בענין שכוה.

עד כמה ידע ראש הממשלה שאנחנו מתנגדים לעסקה עם גרמניה — אפשר להיווכח מן העובדה שעוד לפני שאני ביקשתי את הדיון הזה ורק ביקשתי רשות-הדיבור, שאל

ישיבה תרס"ג, כ"ה סיון תשי"ט (1 יולי 1959)

— הצעת החלטה של הממשלה בענין יצוא הנשק לגרמניה (רובין, ברילי, ניר-רפאלקס, בריהודה, אשכול) —

לאחר המשבר הקודם בקשר עם ביקורה של אישיות רמת-מעלה, שלחנו מכתב לראש הממשלה בוו הלשון: —

„עם הרכבתה של הממשלה החדשה אנו באים להעלות בכתב את אשר אמרנו בשיחות אתך, כי עז רצוננו לקיים את הממשלה בהרכבה הנוכחי עד סוף כהונתה של הכנסת בשנת 1959, מתוך הנחה שיקיימו קווי היסוד וההסכמים הקואליציוניים וכי תהיה הקפדה על שמירת זכויותיהם של השניים לא פחות מן השמירה על חובותיהם, וכי יוגשם שיתוף מלא של הממשלה כולה בעיצוב המדיניות, בידעת העובדות, בהכרעות ובביצוע“. האם שוחחנו בידעת העובדות, בהכרעות ובביצוע?

התביעה הפעם לקיים את הדיון, שהוגדר על-ידי ראש הממשלה כבטחוני, דווקא בכנסת ולא בוועדת החוץ והבטחון של הכנסת, התביעה מאתנו להתייצב מאחורי החלטה הממשלה בענין עקרוני-מצפוני מבלי שהדבר נחוץ לראש הממשלה אפילו להבטחת רוב לדעתיה, אין לה כל קשר עם חובות הנובעות מאחריות קולקטיבית, כי אם נעוצה בתקופת הבחירות וברצון לקיים ממשלה בלעדיו, וזאת גם הוכיח גוסס הדיבור כאן שלא לענין, כי המדינה נוסדה בלעדיו, כי ההשתתפות במלחמה נגד היטלר נעשתה בלעדיו, ההתיישבות לאחר קום המדינה נעשתה בלעדיו. זהו נוסח בחירות רצוף עלילות ודון. חייכתי שעוד יאמר כי הפלמ"ח קם בלעדיו והתנועה החלוצית והקיבוצית קמה בלעדיו. אין מפעל קונסטרוקטיבי וחלוצי במדינה הזאת, בעליה ובקליטה, בהתיישבות, בבטחון ובחברות שמתקיים בלעדיו; לא יישוב השממה, לא בטחון הספר ולא חינוך הדור הצעיר אינו מתקיים בלעדיו. לא תמחקו עלילות גבורה, גבורת קרב וגבורת חלוציות, שאנו צועדים בהן בשורות הראשונות.

וצר לי, צר לי מאד שבעיה כאובה וטרגית כל-כך הפכה קרדום לחפור בו מתוך שיקולי בחירות. גם בתוך המתיחות הזאת אנו מוסיפים לחשוב כי בהרכב הכוחות והדעות בעם, עד הבחירות החדשות לפחות, הממשלה הקיימת היא הטובה ביותר לעם כולו ולמעמד הפועלים ויש לקיימה. אם היא תפורק, תחול האחריות על ראש הממשלה.

4. הודעת שר הפנים

שר-האוצר ל. אשכול:

גם שמיעה טובה.

שר-הפנים י. בריהודה:

על שמיעתי אמר ראש הממשלה משהו אחרת, בנוסח מאד מענין, אבל אני מאשר, גם שמיעה טובה.

נאמר כאן על-ידי ראש הממשלה, שהודעתי בישיבת הממשלה כי הטעייתי את מפלגתי, בישיבת הממשלה אמרתי: מפלגתי רשאית אולי לבוא אלי בדרישת חשבון ובשאלות, לא אתם, חברי הממשלה. מפלגתי יכולה לשאול אותי: איננו רוצה לדעת, שמעת או לא שמעת, היית חייב לקרוא את כל הפרוטוקולים, היית יכול לדעת הכל ושאלתנו נדע בזמן. והיא אולי תבוא אלי בשאלה חמורה בענין זה. אולי, אבל לא לחברי הממשלה יש רשות לבוא אלי בשאלה ובתביעה בענין זה.

אני מניח שכל מי שיושב אתי ארבע שנים בממשלה יודע, שאני ער כל צרכי בישיבות, שאמר מקשה לעתים בשאלות ותובע לשמור על ענינים שלמי דעתי כך צריך להתנהג בממשלה. כל ענין שהוא זכותה של הממשלה ככלל — אני תורם בע שלא יימסר לאיש בודד או לשני אנשים בודדים להכרעה. וכאן הביאו, חוץ מעצם ענין גרמניה, לידי מסירת זכותה

חנן רובין (מסמ):

יגידו הם מתי נעשתה העיסקה, מתי נעשה ההסכם. הוא נעשה לפני דצמבר. אינו סמכות היתה לכך?

שר-הבריאות-הדואר י. ברילי:

ראש הממשלה ציטט מתוך הפרוטוקולים של ישיבות הממשלה, שכבר פורסמו, כי „למדינות אמריקה הדרומית, לפי תביעה צודקת של משרד החוץ, לא מכרנו נשק, כי שם יש סכסוכים פנימיים“. האם ראש הממשלה יכול היה להעלות על הדעת כי מכירת נשק לגרמניה, שהיא המוקד של האש בהתגוששות בין הצדדים, לא תבוא לדיון בממשלה, אפילו לדיון בין החברים שבסופו של דבר הסכימו למכירה הזאת? האם זה נושא שאינו צריך לבוא לדיון בישיבת הממשלה?

ואם באשמתו של ראש הממשלה לא התקיים הדיון, ואם נחתמה העיסקה, האם לא היה זה מחובתו של ראש הממשלה לברר, כי בסוגיה עקרונית-מצפונית זו, שלא הוזכרה בקווי היסוד — שהוזכרה פעם לשלילה, מכיוון שקיימת העובדה שבנובמבר 1954 קיבלה הכנסת החלטה לא רק נגד זיונה של גרמניה, כי אם היתה פניה לאומות העולם לא לתת יד לזיונה של גרמניה — לאחר כל זאת, האם אפשר היה להטיל בספק את זכותנו להוסיף באופן חפשי בציבור ובמוסדות הנבחרים של האומה?

אולי היינו מפריים החלטות הממשלה שאחרים מקיימים אותן, כולן, היינו מגישים התפטרות גם בלי לחכות להתפטרות ראש הממשלה. אבל ראש הממשלה יודע, למשל, על החלטה קיימת — שהוא הזכיר אותה כאן — ממאסר 1958, אשר לפיה כל עיסקה כזאת צריכה לבוא לאישור ועדת שרים לעניני חוץ ובטחון. בין מאסר 1958 ודצמבר 1958 עברו חודשים לא מעטים! אני חבר ועדת השרים לעניני חוץ ובטחון ולא שמעתי על שום ישיבה בה נתקיים דיון כזה, לא ידעתי על קיום עסקאות מסוג זה, ועל כך שהעסקאות התקיימו — מודיע ראש הממשלה בעצמו. הוא הביא את הענין לדיון בממשלה בדצמבר מכיוון ששכח על קיום חוק המחייב להביא ענינים מסוג זה לאישור ועדת השרים לעניני חוץ ובטחון. כאן היו הרבה שכחות; ולא רק לצד אחד צריך לזרוק שכחות אלה.

היו"ר נ. ניר-רפאלקס:

רשות-הדיבור להודעה לשר הפנים.

שר-הפנים י. בריהודה:

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת. הואיל ושמי הוזכר במפורש, אין לי מוצא אלא לעכב אתכם לרגעים מספר. אני מקווה ששלוש ההערות שלי לא יקחו יותר משלוש-ארבע דקות. אני מצטער שגם בחלקי נפל לעזור למעשה לתכסיס של הסוואת הוויכוח לגופו על-ידי בירורים פרוצדורליים. אני מצטער מאד על כך, כי אני יכול גם להוסיף לזה: עם כל החשיבות הגדולה של הוויכוח לגופו, בכל מה שנבוא לפני העם, נבוא גם להבא כהסברת כל אותם הדברים, שבהם היינו באים לפני העם לקראת הבחירות, ללא קשר עם שאלה זו. נדבר גם על מצב הפועלים, על מצב המדינה, על בטחון, נוסף לוויכוח שפרץ עכשיו — על כל אותם הדברים, שפליהם התווכחנו ונתווכח, כל אחד כפי שהוא מבין את טובת העם והמדינה.

ועכשיו שלוש ההערות העובדתיות. אני מצטער לומר שעד עכשיו אין בידי הסטינוגרמה של דברי ביום א' בישיבת הממשלה, ואני אצטרך לצטט על פה, מתוך ההכרח, ואני מניח שראש הממשלה יאשר, שיש לי בדרך כלל זכרון טוב.

— הצעת החלטה של הממשלה בענין יצוא הנשק לגרמניה (ברייהודה, ורהפטיג, רפאל, אשכול, בגין, פ. ספיר, רובין) —

שר-הפנים י. ברייהודה:

— את מה שפורסם ב"דער שפיגל" — אחרי שבוע או עשרה ימים לפני כן אמרו לחברי ועדת החוץ והבטחון: סוד, אסור לדבר על זה, פתאום זה חדל להיות סוד. לוא ידעתו קודם מה שנודע לי אחרי זה! אצלנו, לצערי, אין ש.ב... אני אומר: לצערי, כי מתברר שלא די להיות שר בממשלה כדי לקבל במועד הנכון את כל הידיעות, שחייב לדעת שר בממשלה.

חנן רובין (מס'): :

את הפרוטוקולים של הממשלה מקבלים השרים או לא?

שר-הפנים י. ברייהודה:

לא. השרים מקבלים רק סטיוגרמה של דברי עצמם, וקיצור ההחלטות. יש רשות לכל שר לבוא לבנין ראש הממשלה, לשבת ולקרוא את הפרוטוקול במקור אחרי שמספר נחים אותו, ומבחינה זאת שוב אפשר אולי להאשים את מי שלא קרא. אבל בשום פרוטוקול של הממשלה עד לישיבת יום א' לא היה שום פרט על כך.

חנן רובין (מס'): :

זה משונה. גם בהנהלת הקואליציה לא רוצים להמציא פרוטוקולים. בהנהלת הקואליציה אמרת: פרוטוקול שאינני רואה אותו. הוא פרוטוקול מזויף.

שר-הפנים י. ברייהודה:

ולבסוף אני רוצה לומר: אינני מטיל ספק שהפרוטוקול שהונח לפנינו איננו מזויף. אינני מטיל ספק בכך. אבל העמדת הענין לדיון, והציטוט שלאחר מכן — היה בכך (אם נדבר לא במובן המילולי אלא מבחינה מוסרית-חברתית, כפי שצריך להיות בממשלה) הרבה מאד מדבר, שאינני יכול ברגע זה למצוא לו את המלה העברית המנומסת.

הרשו לי הערה שלישית, ובזה אני מסיים. ראש הממשלה קרא כאן את מכתבו אלינו, אשר בו מדובר על הפרת האחריות המיוחדת, כפי שנוסחה בהודעות ראש הממשלה ב-1 בינואר 1958, כשהממשלה הזאת כוננה בפעם השניה, וכך אמר שתביעתו אליי עומדת בסתירה עם התחייבות שקיבלנו לפי זה ולפי החוק הקיים. בקשר לזה עלי לומר, נוסף על דברי שר-התחבורה כרמל, שמדובר היה על אחריות בהתאם לקווים היסודיים והחוקים — והחלטת הכנסת בכלל זה, החלטה הקיימת עד לרגע הנה, על דברים אלה אני רוצה להוסיף עוד דבר.

אני מצטער מאד לומר, שלא אוכל להסכים לנוהג כזה, שראש הממשלה יוציא הוראות אלה רק כלפי אחרים ורק בזמן שזה דרוש לו. אני קובע זאת בצער, מפני שבכל פעם שמתפרצת קואליציה קורים דברים דומים, וזאת לא הפעם הראשונה. נדמה לי שגם שר התחבורה של הממשלה הקודמת שם פתאום בכנסת על משהו, שאמרו לו ששל זה הוחלט בישיבה ליגלית, בענין נמל הקישון או המכדוק. אני קובע איפוא בצער, שהתחייבות אלה לא נשמרו במשך כל הזמן עלי ידי ראש הממשלה, ולא רק מצדו לא נשמרו. כאן יש סעיף האומר: "השרים מתחייבים בהתאם להסכם הקואליציוני לש" מור על סודיות מוחלטת בכל הדיונים בממשלה ובחודותיה בעניני בטחון ומדיניות חוץ, בלי כל יוצא מן הכלל". קראתי לא פעם בעיתונים, באינטרביו לעיתונאים וכו', דברים שלפני כן, בישיבת הממשלה, לא הועמדה השאלה אם מותר לפרסם. אינני מוכן לראות בזה דרך חד-סטרית, שלפיה הדבר חל רק על אלה שראש הממשלה חושב שלא כדאי לו עוד לשבת אתם בממשלה אחת.

אני יודע שבכוח אי-אפשר לשבת יחד, ופחות מכל אני

המפורשת של הממשלה להכרעה בגרמנים, שחצי שנה זה איש אחד וחצי שנה הם שני אנשים מבין חברי הממשלה.

זרח ורהפטיג (המפלגה הדתית-לאומית,

המזרחי — הפועל המזרחי):

גם זאת-לא שמעת?

שר-הפנים י. ברייהודה:

כן. בזה אני מאשים את עצמי. אמרתי: על כך יכולה מפלגתי לבוא אלי בטענה: לא אתם, חברי הממשלה.

אשר למלה "גרמניה": — הענין הובא בצורה כללית, שאין לו כל קשר עם גרמניה. על שאלה ראשונה ניתנה, לפי הפרוטוקול, תשובה כללית מאוד: "באירופה". על שאלה נרספת אמרו כבר גם גרמניה, בחוק רשימת ארצות נוספות.

יצחק רפאל (המפלגה הדתית-לאומית,

המזרחי — הפועל המזרחי):

למה אומרים שוו בעיה בטחונית? זו בעיה אקוסטית.

שר-הפנים י. ברייהודה:

אני שאלתי, ואני חוזר ושואל: האם כך מביאים שאלה כזו להכרעה בממשלה? וכאשר אחר כך, במכתבנו שניתן כי אינו מנוסח היטב, דורשים לחזור לדיון — אז כך מתייצבים מאחורי איזו שהיא החלטה, שאין לה קשר לענין הנדון?

אני בטוח שכל חברי הממשלה יחד אתי, כל חברי מפא"י בממשלה יחד אתי, עד יום שישי שבו הוכירו את התאריך של 14 בדצמבר, היו בטוחים שמדובר על החלטה בוויכוח אחר —

שר-האוצר ל. אשכול:

חס וחלילה.

שר-הפנים י. ברייהודה:

— בקשר עם תקד בטחוני ומדיני כבד, שיכול היה לקרות, לוא משרד החוץ לא תפס — אסילו לא ברגע האחד, כי אם אחרי הרגע האחרון — את מה שעשו הבחורים הזרזים, שמסדרים את העיסקאות האלו, הם זרזים מאד, כל הכבוד לזרזותם זו. אולם אלו הן גם שאלות מדיניות, שעליהן צריכה הממשלה לדעת בעוד מועד, ורק היא צריכה להיות אחראית עליהן. זה לא ניתן לנו.

בענין גרמניה יש החלטה מפורשת של הכנסת. אם רוצים לפעול אחרת — צריכים להציע זאת במפורש לממשלה ואחר כך לכנסת בשם הממשלה. הרי עוד ברגע זה, לפני ההצבעה על מה שמציע ראש הממשלה בשם הממשלה, — זה איננו בשמו —, עד הרגע הזה קיימת החלטת הכנסת, המחייבת את הממשלה, את כל הממשלה.

האם כך אפשר יהיה להביא זאת לפנינו? האם אפשר אחר כך לטעון: ידעתם, היתה החלטה, "פה אחד", והמשכנתם לשבת?

אומרים לנו עוד דבר. אמר לי זאת כאן שר המסחר והתעשייה ושאל זאת בקריאת-ביניים חברי-הכנסת ורהפטיג.

מנחם בגין (תנועת החירות):

חברי-הכנסת רפאל.

שר-הפנים י. ברייהודה:

או מישהו אחר מאותה פינה, כנראה טעיתי. הם אמרו: יש לכם חברים ב"סולל בונה", בכל מיני מוסדות. האם לא ידעתם? לוא ידעתי בזמנו, מה שאני יודע אחרי שהצנזורה, שבאחריות שר הבטחון, הרשתה לפרסם —

שר-המסחר והתעשייה פ. ספיר:

והמכתבים באמצע.

ישיבה תרס"ג, כ"ה סיון תשי"ט (1 יולי 1959)

— הצעת החלטה של הממשלה בענין יצוא הנשק לגרמניה (ברי-הודה, ניר-רפאלקס, רויאל-נאור, רפאל, חזן, סנה, בן-אהרן, בורג) —

„נוסף על כך אני רוצה להודיע: גם להבא, כמו בעבר, כל ממשלה שתעזוב אותה אחת מהסיעות, שהשתתפותה בה קבעה את הבעת האמון לממשלה בכנסת, הצטרך — בין אם זה כתוב ובין אם אין זה כתוב — לעשות כפי שעשה ראש הממשלה הקודמת, כלומר להתפטר ולהביא את ההרכב החדש של הממשלה, עם התכנית החדשה או הקודמת (גם אז היא תהיה חדשה, אם הרכב הממשלה יהיה אחר) לאישור הכנסת.“ בזה אני רק חוזרים היום על מה שאמרנו לפני שנשבענו כשרי הממשלה, באותה הישיבה בה הוקראו כללי האחריות הקואליציונית.

5. דיון (סוף)

הכנסת מחייבת את הממשלה לבטל את יצוא הנשק מיש-ראל למערב גרמניה.

היו"ר נ. ניר-רפאלקס:

אבקש את חברי-הכנסת בן-אהרן לקרוא את הצעתה של סיעת אחרות העבודה—סועלי ציון.

יצחק בן-אהרן (אחדות העבודה — סועלי ציון):
נאמנה להחלטה מיום 16 בנובמבר 1954, האומרת: „הכנסת מביעה את חרדתה העמוקה נוכח חידוש זיונה של גרמניה המערבית והמזרחית. הכנסת קוראת לאומות העולם לזכור ולא לשכוח את אשר עוללה גרמניה המזויינת לעולם ובמיוחד לעם היהודי, ולמנוע את סכנת הישנותה של שואה זו“ — מחליטה הכנסת כי מכירת נשק ישראלי לגרמניה תופס סק ולא יימכר עוד נשק מתוצרת ישראלית לצבא הגרמני.

היו"ר נ. ניר-רפאלקס:

הצעת הסיכום הראשונה היתה זו של הממשלה, וזה תכנה: „הכנסת מביעה את דעתה נגד ביטול יצוא הנשק לגרמניה המערבית“.

אני מעמיד הצעה זו להצבעה.

ה צ ב ע

57 —	בעד הצעת הממשלה
45 —	נגד
6 —	נמנעים

הצעת הממשלה נתקבלה.

יוסף בורג (המפלגה הדתית-לאומית, המזרחי — הפועל המזרחי):

יש עוד הצעות אחרות. אני רוצה שיעמידו להצבעה את הצעת.

היו"ר נ. ניר-רפאלקס:

קודם כל, על סדר ההצבעה מחליט היושב-ראש, שנית, היושב-ראש מחליט בהתאם להחלטת הנשיאות. שלישית, מלבד החלטת היושב-ראש ומלבד החלטת הנשיאות יש גם הגיון, אם הצעה זו של הממשלה נתקבלה ב-57 קולות נגד 45 קולות עם 6 נמנעים, כל יתר ההצעות המתנגדות להצעה זו אינן יכולות לעמוד להצבעה.

(קריאות מס מס לי המס ל הגה הדתית לאומית: מבקשים רשות-הדיבור לסדר).

לא אתן רשות-הדיבור.

הישיבה הבאה ביום ב', בשעה 16.00, ישיבה זו נעולה.

הישיבה נעולה בשעה 13.45.

וחברי רוצים או מוכנים לשבת עם מישוה בקואליציה בכוח. אבל כאשר מדובר על החלטות הממשלה שנתקבלו בניגוד להחלטות הכנסת, כאשר מדובר על פיצוץ מסביב לדבר, שלא הוזכר בקווי היסוד — הדרך הנכונה היא התפטרות הממשלה כולה. לסיום אני רוצה להזכיר לכם: באותה ישיבה מיום 7 בינואר 1958, שבה קרא ראש הממשלה את הנוסח החדש של יסודות האחריות הקואליציונית, אחרי שהממשלה אושרה ולפני שעלינו על הבמה הזאת להישבע בהתאם לנוסח השבעת השרים — אמרתי בהודעה מהבמה הזאת, (ותמצאו זאת ב„דברית הכנסת“, כרך 23, עמ' 590) את הדברים הבאים:

היו"ר נ. ניר-רפאלקס:

חברי הכנסת. מלבד הצעת הממשלה הוגשו עוד חמש הצעות עלידי סיעות. אם בעלי ההצעות רוצים לקרוא אותן — אתן להם רשות-הדיבור לפי הסדר שבו הוכנסו ההצעות. הצעה ראשונה לסיעת תנועת החירות. רשות-הדיבור לחברת הכנסת רויאל-נאור.

אסתר רויאל-נאור (תנועת החירות):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. הצעת סיעת תנועת החירות לסיכום הדיון על עיסקת הנשק עם גרמניה: הכנסת מחליטה לחייב את הממשלה לבטל את עיסקת הנשק עם גרמניה.

יצחק רפאל (המפלגה הדתית-לאומית, המזרחי — הפועל המזרחי):

בשם הסיעה הדתית-לאומית הריני מתכבד להציע לסיכום הדיון את ההצעה דלקמן, שהיא בת שני סעיפים: (א) הכנסת שוללת מכירת נשק לגרמניה. (ב) הכנסת מחליטה שכל מכיר רת נשק טעונה אישורה של ועדת החוץ והבטחון. אני מבקש את היושב-ראש להצביע על שני הסעיפים בנפרד.

היו"ר נ. ניר-רפאלקס:

בשם סיעת מפ"ם יקרא את ההצעה חברי-הכנסת חזן.

יעקב חזן (מפ"ם):

כנסת נכבדה. אני מציע בשם מפ"ם את ההצעה הבאה:
1. הכנסת שוללת את מכירת הנשק לגרמניה מתוך נאמנות להחלטתה מיום 16 בנובמבר 1954, בה נאמר: „הכנסת מביעה את חרדתה העמוקה נוכח חידוש זיונה של גרמניה המערבית והמזרחית. הכנסת קוראת לאומות העולם לזכור ולא לשכוח את אשר עוללה גרמניה המזויינת לעולם ובמיוחד לעם היהודי, ולמנוע את סכנת הישנותה של שואה זו“.
2. הכנסת תובעת מהממשלה לחזור ולדון בבעיה זו.
3. הכנסת תובעת מהממשלה לבטל את העיסקה הזאת.
4. הכנסת תובעת מאת הממשלה שלהבא יועמד המסחר בנשק תחת פיקוחה של הממשלה כולה ושום מכירת נשק מצדנו לא תוצא לפועל אלא בידעיתה המוקדמת ובאישורה.

היו"ר נ. ניר-רפאלקס:

אבקש את חברי-הכנסת סנה לקרוא את הצעת סיעת מק"י.

משה סנה (מק"י):

הסיעה הקומוניסטית מתכבדת להציע לכנסת את נוסח ההחלטה הבאה:

נספחות

סדר-היום לשיבות תר"ס — תרס"ג

- א. שאלות.
 - ב. חוק יסוד: הכנסת (תיקון); (דיון מוקדם) (הצעת חברי הכנסת י. בדר, י. בן-אהרן, ח. צדוק, ח. רובין, י. ש. רוזנברג, וי. רוקח).
 - ג. חוק הבחירות לכנסת (תיקון מס' 3), תשי"ט — 1959; (דיון מוקדם) (הצעת חברי-הכנסת י. בדר, י. בן-אהרן, ח. צדוק, ח. רובין, י. ש. רוזנברג, וי. רוקח).
 - ד. חוק לעידוד השקעות הון, תשי"ט — 1959 (קריאה ראשונה).
 - ה. חוק מס הכנסה (תוספת פחת על נכסים עסקיים) (תיקון), תשי"ט — 1959 (קריאה ראשונה).
 - ו. חוק מילווה קליטה (הוראות שעה), תשי"ט — 1959 (קריאה שניה ושלישית).
 - ז. הגרלת זירות במעברת עמישב (הצעת חברי-הכנסת מ. ארם, ח. רובין, ח. לנדאו, י. ש. רוזנברג).
 - ח. חוק הבחירות (דרכי העמולה), תשי"ט — 1959 (קריאה שניה ושלישית).
 - ט. חוק בדבר הפעלת רכב מנועי בבניין, תשי"ט — 1959 (קריאה שניה ושלישית).
 - י. חוק החכרת קרקעות (הוראות שעה), תשי"ט — 1959 (קריאה שניה ושלישית).
 - יא. חוק ההגבלים העסקיים, תשי"ט — 1959 (קריאה שניה ושלישית).
 - יב. חוק לתיקון פקודת השטרות, תשי"ט — 1959 (קריאה ראשונה).
 - יג. חוק בול בטחון (תיקון והארכת תקופת ההיטל), תשי"ט — 1959 (קריאה ראשונה).
 - יד. חוק ייב המגן (תיקון), תשי"ט — 1959 (קריאה ראשונה).
 - טו. חוק לתיקון פקודת המועצות המקומיות (מס' 3), תשי"ט — 1959 (קריאה ראשונה).
 - טז. חוק לתיקון פקודת המיילדות, תשי"ט — 1959 (קריאה ראשונה).
 - יז. חוק לתיקון פקודת הרוקחים, תשי"ט — 1959 (קריאה ראשונה).
 - יח. ירידת ותיקים ובעלי מקצוע (הצעת חברי-הכנסת ב. אב-גאל).
 - יט. חוק נכסי נפקדים (הקדשות דתיים מוסלמיים), תשי"ט — 1959 (קריאה ראשונה).
 - כ. חוק הרשויות המקומיות (תוספת למס הכנסה) (הוראות שונות), תשי"ט — 1959 (קריאה ראשונה).
 - כא. חוק הערבויות לסחר חוץ, תשי"ט — 1959 (קריאה ראשונה).
 - כב. חוק לתיקון פקודת הפרוצדורה הפלילית (מעצר וחיסור שים), תשי"ט — 1959 (קריאה ראשונה).
 - כג. חוק לתיקון פקודת העיריות, תשי"ט — 1959 (קריאה ראשונה).
 - כד. חוק מילווה קליטה (הוראות שעה), תשי"ט — 1959 (קריאה שניה ושלישית).
- כה. חוק הרשויות המקומיות (הוראות שונות), תשי"ט — 1959 (קריאה ראשונה).
- כו. חוק לתיקון דיני העונשין (דרכי ענישה) (תיקון), תשי"ט — 1959 (קריאה ראשונה).
- כז. חוק לתיקון דיני העונשין (נטישת נשים וילדים), תשי"ט — 1958 (קריאה ראשונה).
- כח. חוק הגנת הנוער, תשי"ט — 1958 (קריאה ראשונה).
- כט. חוק הגנת היידי, תשט"ו — 1955 (תיקון), תשי"ט — 1958 (קריאה ראשונה).
- ל. חוק לתיקון דיני הראיות (ראיות חסויות), תשי"ח — 1958 (קריאה ראשונה).
- לא. חוק מס עזבוני (תיקון), תשי"ט — 1959 (קריאה ראשונה).
- לב. חוק לתיקון פקודת הנוזיקין האזרחיים (תיקון מס' 3), תשי"ט — 1959 (קריאה ראשונה).
- לג. חוק יסוד: הכנסת (תיקון) (הצעת חברי-הכנסת י. בדר).
- לד. חוק הספנות (כלי שיט), תשי"ט — 1959 (קריאה ראשונה).
- לה. חוק לתיקון פקודת בתי חרושת, תשי"ט — 1959 (קריאה ראשונה).
- לו. חוק התכנון והבניה, תשי"ט — 1959 (קריאה ראשונה).
- לז. חוק לתיקון דיני העונשין (עבירות חוץ) (תיקון), תשי"ט — 1959 (קריאה ראשונה).
- לח. חוק לתיקון פקודת השחרור בערבות, תשי"ט — 1959 (קריאה ראשונה).
- לט. חוק לשכת עורכי-הדין, תשי"ט — 1959 (קריאה ראשונה).
- מ. חוק לתיקון פקודת הקרקעות (סידור זכות הקניין), תשי"ט — 1959 (קריאה ראשונה).
- מא. חוק גיל הנישואין (תיקון), תשי"ט — 1959 (קריאה ראשונה).
- מב. חוק הבחירות למועצות המקומיות (הוראות שעה), תשי"ט — 1959 (קריאה ראשונה).
- מג. חוק הבחירות לכנסת (תיקון), תשי"ט — 1959 (קריאה ראשונה).
- מד. הרעיון הציוני והתנועה הציונית (הצעת חברי-הכנסת י. הררי).
- מה. שאלת תנועות הנוער בבתי-הספר היסודיים (הצעת חברי-הכנסת ר. הקטין, א. תלמי, י. כהן, י. רוקח, א. בהיר וא. רויאל-נאור).
- מו. שאלת הבצורת (הצעת חברי-הכנסת י. ספיר וי. שורש).
- מז. הפקרת השלטון המקומי בפתח-תקוה (הצעת חברי-הכנסת י. רוקח).
- מח. הצעות לסדר-היום.
- מט. הצעת סיעת מק"י להביע אי-אמון לממשלה.
- נ. הודעת הממשלה.
- נא. חוק להארכת תקפן של תקנות-שעת-חירום (הפעלת רכב מנועי בבניון), תשי"ט — 1959 (קריאה ראשונה).
- נב. חוק להארכת תקפן של תקנות-שעת-חירום (הפעלת רכב מנועי בבניון), תשי"ט — 1959 (קריאה שניה ושלישית).

סיכום הישיבות

ישיבת תר"ס (כ"ג בסיון תשי"ט — 29 ביוני 1959)

היו"ר — נ. ניררפאלקס.

ש. מיקוניס, בשם סיעת מק"י, הגיש הצעה להביע אי-אמון לממשלה. בדיון השתתפו: מ. בגין, פ. ברנשטיין, ה. ברגר.

ישיבת תרס"א (כ"ד בסיון תשי"ט — 30 ביוני 1959)

היו"ר — נ. ניררפאלקס; א. י. גרינברג.

א. ראש-הממשלה ד. בן-גוריון מסר הודעה על הצעת החלטתה של הממשלה בענין יצוא הנשק לגרמניה.

ב. בהמשך הדיון על הצעת סיעת מק"י להביע אי-אמון לממשלה השתתפו: י. רפאלי, י. אלון, י. חזן, ד. ליבשיץ, י. הררי, מ. סנה, ש. לורנץ, ב. מינץ, ע. גוברין, מ. גורוק, ב. אידלסון, א. בהיר.

ג. ב. אוניה (יו"ר ועדת הכנסת) הודיע על החלטת ועדת הכנסת להסמיך את ועדת הכספים לדון בחוק לעידוד השקעות הון לפני גמר הקריאה הראשונה.

ד. ב. אוניה (יו"ר ועדת הכנסת) הודיע על חילופי גברי בוועדות הכנסת.

ישיבת תרס"ב (כ"ד בסיון תשי"ט — 30 ביוני 1959)

היו"ר — נ. ניררפאלקס.

א. ש. מיקוניס התנצל על ביטוי הפוגע בכבוד הכנסת ועל אי-ציות ליושב-ראש הכנסת.

ב. היו"ר נ. ניררפאלקס העמיד להצבעה את הצעת סיעת מק"י להביע אי-אמון לממשלה.

הוחלט: לא לקבל את ההצעה.

א. רויאל-נאור מסרה הודעה.

ג. בדיון על הצעת ההחלטה של הממשלה בענין יצוא הנשק לגרמניה השתתפו: ח. לנדאו, י. ססיר, מ. ארגוב, י. ש. רוזנברג, י. אסא, י. ריפתין, א. וילנסקה, א. כהן, ב. אוניה.

ישיבת תרס"ג (כ"ה בסיון תשי"ט — 1 ביולי 1959)

היו"ר — י. רוקח; נ. ניררפאלקס.

בהמשך הדיון על הצעת ההחלטה של הממשלה בענין יצוא הנשק לגרמניה השיב ראש-הממשלה ד. בן-גוריון למתווכחים. שר-התחבורה מ. כרמל, שר-הבריאות והדואר י. ברוילי ושר-הפנים י. בריהודה מסרו הודעות.

הצעות לסיכום הדיון הוגשו על-ידי: א. רויאל-נאור בשם סיעת תנועת החירות; י. רפאלי בשם סיעת המפלגה הדתית-לאומית; י. חזן בשם סיעת מפ"ם; מ. סנה בשם סיעת מק"י; י. בן-אהרן בשם סיעת אחדות העבודה — סועלי ציון.

הוחלט: לקבל את הצעת הממשלה.